

**ಜ್ಞಾನ್ ಬ್ಯಾಪ್ಟಿಸ್ಟ್ ಟವರ್ನಿಯೇರ್
ಕೈಗೊಂಡ ಆರು ಪ್ರಯಾಣಗಳು**

ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಕೋಷ್ಟಕ

ಪುಸ್ತಕ 1

ಇಸ್ಪಹಾನ್ (Isphan) ನಿಂದ ಆಗ್ರಾ, ಹಾಗೂ ಇಂದು ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಆಸ್ಥಾನವಿರುವ ಆಗ್ರಾದಿಂದ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಜಹಾನಾಬಾದ್ (Jahanabad) ಗೆ ಹೋಗಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಮಾರ್ಗಗಳು; ಅಂತೆಯೇ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದ ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಬಿಜಾಪುರದ ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನ, ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ I - ಗಾಂಬ್ರೂನ್ ನ (Gombroon) (ಬಂದರ್ ಅಬ್ಬಾಸ್ (Bandar Abbas)) ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಇಸ್ಪಹಾನ್ ನಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ. ಇಲ್ಲಿ ಹಾರ್ಮುಜ್ (Hormuz)ನಿಂದ ಸೂರತ್‌ಗೆ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ

ಅಧ್ಯಾಯ II - ಭಾರತದ ಸುಂಕಪದ್ಧತಿ, ಹಣ, ವಿನಿಮಯ, ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ III - ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಬಂಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಯಾಣದ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ IV - ಬುರ್ಹಾನ್ಪುರ್ (Burhanpur) ಮತ್ತು ಸಿರೋಂಜ್ (Sironj) ನ ಮೂಲಕ ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ V - ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಅಹಮದಾಬಾದ್ ಮೂಲಕ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ VI - ಇಸ್ಪಹಾನ್ ನಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಕಂದಹಾರ್ ಮೂಲಕ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ VII - ದೆಹಲಿಯಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಗೆ ಅದೇ ಅನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ VIII - ಆಗ್ರಾದಿಂದ ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪಟ್ಟಣಗಳಾದ ಪಾಟ್ನಾ ಮತ್ತು ಡಾಕಾಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗ ; ಹಾಗೂ ರಾಜನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್ ನೊಂದಿಗೆ ಲೇಖಕರು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವ್ಯಾಜ್ಯ

ಅಧ್ಯಾಯ IX - ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾಗೆ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ X - ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕಳೆದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಗಳ ಕುರಿತು

ಅಧ್ಯಾಯ XI - ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದಿಂದ ಮಸುಲಿಪಟ್ಟಮ್ ಗೆ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ XII - ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಗೋವಾದವರೆಗಿನ ಮಾರ್ಗ, ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರ್‌ನ ಮೂಲಕ ಗೋವಾದಿಂದ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ XIII - ಗೋವಾ ಪಟ್ಟಣದ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಕುರಿತು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ XIV - 1648 ರಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಕೈಗೊಂಡ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಗೋವಾದಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಹೂಡಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಮಾಡಿದ್ದೇನು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ XV - ಕ್ಯಾಪುಚಿನ್ ಧರ್ಮ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಫಾದರ್ ಎಫ್ರೈಮ್ (Ephraim) ನ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಗೋವಾದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು (ಧಾರ್ಮಿಕ) ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾದ ರೀತಿ

ಅಧ್ಯಾಯ XVI - ಆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಡಚ್ ಜನಾಂಗದವರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿರುವಂತೆ, ಗೋವಾದಿಂದ ಮಸುಲಿಪಟ್ಟಮ್ ಗೆ ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಮೂಲಕ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ XVII - ಹಾರ್ಮೂಜ್ ನಿಂದ ಮಸುಲಿಪಟ್ಟಮ್ ಗೆ ಹೋಗುವ ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ XVIII - ಮಸುಲಿಪಟ್ಟಮ್ ಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಗರ ಮತ್ತು ಕೋಟೆಯಾದ ಗಾಂಡಿಕೋಟ್ ಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ, ಹಾಗೂ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ ರಾಜನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿದ ಮೀರ್ ಜುಮ್ನಾನೊಂದಿಗೆ ಲೇಖಕರ ವ್ಯವಹಾರಗಳು; ಜೊತೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರಣೆಯೂ ಸಹ ಇದೆ

ಅಧ್ಯಾಯ XIX - ಗಾಂಡಿಕೋಟ್ ಯಿಂದ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ

ಅಧ್ಯಾಯ XX - ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಹಾರ್ಮೂಜ್ ಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಕುರಿತು, ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಲೇಖಕರೇ ಹೇಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕರ್ಕಶ ಮತ್ತು ಅಪಾಯಕಾರಿ ನೌಕಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರು ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಪಾರಾದರು ಎಂಬುದರ ಕುರಿತು

ಪುಸ್ತಕ 2

ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಿವರಣೆ

ಅಧ್ಯಾಯ I - ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ದರ್ಬಾರಿನ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂದರ್ಭ ಒದಗಿಸುವ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೊನೆಯ ಯುದ್ಧಗಳ ವಿವರಣೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ II - ಭಾರತದ ರಾಜನಾದ ಶಹಾ ಜಹಾನ್ ನ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಮರಣ ಹಾಗೂ ರಾಜಕುಮಾರರಾದ ಅವನ ಪುತ್ರರರು ಬಂಡೆದ್ದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ III - ಶಹಾ ಜಹಾನ್ ನ ಜೈಲುವಾಸ ಮತ್ತು ಅವನ ಮೂರನೇಯ ಪುತ್ರ ಔರಂಗಜೇಬ್ ನ ಸೋದರಳಿಯನೂ, ಜಹಂಗೀರನ ಮೊಮ್ಮಗನೂ, ಮತ್ತು ಮೊದಲನೇ ಮಗನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಎಂಬ

ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯನೂ ಆಗಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರ ಬೋಲಾಕಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬ್ ಅವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ ರೀತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ IV - ದಾರಾ ಶಹಾನು ಸಿಂಧ್ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಪಾರಾಗಿದ್ದು; ಔರಂಗಜೇಬ್‌ನಿಂದಿಗಿನ ಅವನ ಎರಡನೇ ಯುದ್ಧ; ಅವನ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ V - ಔರಂಗಜೇಬ್ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ತದನಂತರ ಸ್ವತಃ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ರಾಜನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿ ಮತ್ತು ಸುಲ್ತಾನ್ ಶೂಜಾ ಪಾರಾದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ VI - ಔರಂಗಜೇಬ್ ನ ಮಗ ಸುಲ್ತಾನ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಮತ್ತು ದಾರಾ ಶಹಾ ನ ಜೇಷ್ಠ ಪುತ್ರ ಸುಲ್ತಾನ್ ಸುಲೀಮಾನ್ ಶೆಕೋ ನ ಸೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ VII - ಔರಂಗಜೇಬ್ ನ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಆರಂಭಿಕ ದಿನಗಳು, ಮತ್ತು ಅವನ ತಂದೆ ಶಹಾ ಜಹಾನ್‌ನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ VIII - ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಅವನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ತೊಕ ಮಾಡುವ ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಹಬ್ಬಕ್ಕಂದು ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮತ್ತು ಅವನ ಭವ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನಗಳು ಹಾಗೂ ಅವನ ದರ್ಬಾರಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಕುರಿತು

ಅಧ್ಯಾಯ IX - ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ದರ್ಬಾರಿನ ಇತರ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ X - ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಲೇಖಕರಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಆಜ್ಞೆ

ಅಧ್ಯಾಯ XI - ಸ್ವತಃ ಈ ದೇಶಗಳ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತಹ ಅವನು ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪಡೆದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ನವಾಬ್ ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಪಾರೋಲಿಯ ಷರತ್ತುಗಳು

ಅನುಬಂಧ - ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳು, ತೂಕಗಳು ಮತ್ತು ಮಾಪಕಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕುರಿತು

ಕೋಷ್ಟಕ

ಮೂಲ ಕೃತಿಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಈ ಮೊದಲ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆಯಾದರೂ, ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ -

ಸಂಖ್ಯಾತ್ಮಕ ಅಂಕಿಗಳು - ಫೈಂಚ್ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ

ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಹಣ-ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುವವರು ಬಳಸುವ ಒರೆಗಲ್ಲುಗಳು

ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿರುವ ರಾಜರ ಮುದ್ರೆಗಳು ಅಥವಾ ಕೂಡಕ್ಷರಗಳು

ಅಧಿಸೂಚನೆ

ಓದುಗರಿಗೆ

ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ, ರಾಜಕುಮಾರರ, ಪಟ್ಟಣಗಳ, ಪರ್ವತಗಳ ಮತ್ತು ನದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ರೀತಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತಪ್ಪುಗಳು ಸಂಭವಿಸದೆ ಇರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ನಮಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಬರವಣಿಗೆಯ ಶೈಲಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದ ಕಾರಣ, ಅನೇಕವೇಳೆ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ದೋಷವಾಗಿರುವುದರ ಕುರಿತು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಹಲವು ದೋಷಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ದೋಷವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಸೂಚಿಸುವುದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ. ಆ ದೋಷವೇನೆಂದರೆ, ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಹೊಂದಿರುವ *coste* ಪದದ ಬದಲು, ಭಾರತ ದೇಶದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದೂರದ ಅಳವಿ (1 league = 3 ಮೈಲಿ ಅಥವಾ 5 ಕಿ.ಮಿ. ದೂರ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ) (*lieue*) ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತಹ *cosse* ಪದವನ್ನು ಕೃತಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಬಳಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪುಸ್ತಕ I

ಇಸ್ಪಹಾನ್ ನಿಂದ ಆಗ್ರಾಗೆ, ಹಾಗೂ ಇಂದು ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಆಸ್ಥಾನವಿರುವ ಆಗ್ರಾದಿಂದ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಜಹಾನಾಬಾದ್‌ಗೆ¹ ಹೋಗಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಮಾರ್ಗಗಳು; ಅಂತೆಯೇ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದ ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಬಿಜಾಪುರದ² ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನ, ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ.

---

¹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಗೆಹನಾಬಾತ್ ಎಂದಿದೆ. ಶಹಾ ಜಹಾನ್ ದೆಹಲಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ, ಆ ಹೊಸ ನಗರವನ್ನು ಶಹಾಜಹಾನಾಬಾದ್ ಎಂದು ಕರೆದನು. ತನ್ನ ರೂಪ ಮತ್ತು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ನಗರವು ಇಂದಿನ ದೆಹಲಿ ಆಗಿದೆ.

² ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವಿಸಾಪೋರ್ ಎಂದಿದೆ. ಬಿಜಾಪುರ್ (ವಿಜಯಪುರ) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ದೋಷಪೂರಿತವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಕಲಡ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವಿವರವನ್ನು Fergusson ಅವರ *History of Indian and Eastern Architecture* ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಯಾಣಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ I

ಗಾಮ್ಬ್ರೂನ್ ನ³ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಇಸ್ಪಹಾನ್ ನಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ. ಇಲ್ಲಿ ಹಾರ್ಮೂಜ್⁴ನಿಂದ ಸೂರತ್⁵ಗೆ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ

ನಾನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರಯಾಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಈ ನನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಪರ್ಷಿಯಾಗೆ ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರಯಾಣಗಳ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ನಾನು ಇಸ್ಪಹಾನ್ ನಿಂದ ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಇಂದು ವಾಸಿಸುವಂತಹ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಜಹಾನಾಬಾದ್‌ಗೆ ಹೋಗಬಹುದಾದ ಮಾರ್ಗಗಳ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾರತವು ಪರ್ಷಿಯಾದೊಂದಿಗೆ 400 ದೂರದ ಅಳವಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ದೂರದ ಅಳವಿಯು ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಏಷ್ಯಾ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಮೂಲಕ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹಾದು ಹೋಗುವ ದೀರ್ಘ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೌಂಟ್ ಟಾರಸ್ ಅಥವಾ ಮೌಂಟ್ ಕಾಕಸಸ್⁶ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಬಹಳಷ್ಟು

³ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Gombroon ಅನ್ನು Gomron ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಬಂದರ್ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಆದ ಇದು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಗಲ್ಫಿನಲ್ಲಿದೆ.

⁴ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Hormuz ಅನ್ನು Ormus ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. Hurmuz ಎಂಬುದು ಬಹುಶಃ ಹೆಚ್ಚು ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಗಲ್ಫಿನ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಒಂದು ನಗರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Surate ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ Surat ಆದ ಇದು, 1713 ರ ಫೆಂಚ್ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ Suratte ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

⁶ Mount Taurus ಅಥವಾ Mount Caucasus. ಕೆಲವು ಪುರಾತನ ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಮೊದಲಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಇಡೀ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವದವರೆಗೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾದ ಅಖಂಡ ಶ್ರೇಣಿಗೆ, ಮತ್ತು ಏಷ್ಯಾ ಮೈನರ್‌ನ ನಿಜವಾದ Taurus, Persian Elbruz, ಹಿಂದುಕುಶ್, ಮತ್ತು ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತಹವುಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿದರು. "ಅರಿಯಾನಾದಿಂದ ಪೂರ್ವ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ, ಭಾರತದ ಉತ್ತರದ ಗಡಿಗಳು Taurus ನ ತುತ್ತತುದಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಗೆ, ಇತರ ಹೆಸರುಗಳು ಅಲ್ಲದೆ, ಸ್ಥಳೀಯರು Paropamisus, Emodus, ಮತ್ತು Imaus (ಹಿಮಾಲಯ) ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಮೆಸಡೋನಿಯಾದ ಜನರು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಕಸಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ;" ಇತ್ಯಾದಿ. (Strabo, Bk. xv, c. i, § 11; Bohn's ed., trans. by Falconer and Hamilton, vol. iii, p.78.)

ಮಾರ್ಗಗಳು ಇಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಪರ್ಷಿಯಾದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಟರ್ಕಿಯಿಂದ ಪರ್ಷಿಯಾಗೆ ಹೋಗಲು ಇರುವಷ್ಟು ಮಾರ್ಗಗಳು ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರ್ಷಿಯಾ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ನಡುವೆ ಇರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನೀರಿಲ್ಲದ ಮರಳುಗಾಡು ಮತ್ತು ವಿಶಾಲವಾದ ಮರುಭೂಮಿಗಳು ಮಾತ್ರ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇಸ್ಪಹಾನ್ ನಿಂದ ಆಗ್ರಾಗೆ ಹೋಗಲು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂತ ಕೇವಲ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಷ್ಟೇ ಇವೆ - ಒಂದು ಭಾಗಶಃ ರಸ್ತೆ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ಹಾಮೂರ್ಜ್ ನಲ್ಲಿ ಹಡಗನ್ನು ಹತ್ತಿ ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಂದಹಾರ್ ಅನ್ನು ಹಾದು ರಸ್ತೆಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರವೇ. ಈ ಮಾರ್ಗಗಳ ಪೈಕಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಹಾಮೂರ್ಜ್ ನವರೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರ್ಷಿಯಾದಲ್ಲಿನ ನನ್ನ ಪ್ರಯಾಣಗಳ⁷ ಕುರಿತಾದ ಕೊನೆಯ ಪುಸ್ತಕದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ಹಾಮೂರ್ಜ್ ನಿಂದ ಸೂರತ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಮುದ್ರಯಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಯೂರೋಪಿನ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಭಾರತದ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮುದ್ರಯಾನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರಯಾನಕ್ಕೆಂದೇ ಸರಿಯಾದ ಋತುವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಯಾರೂ ಕೂಡ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನವೆಂಬರ್, ಡಿಸೆಂಬರ್, ಜನವರಿ, ಫೆಬ್ರವರಿ, ಮತ್ತು ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಹಾಮೂರ್ಜ್ ನಿಂದ ಸೂರತ್ಗೆ, ಮತ್ತು ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಹಾಮೂರ್ಜ್ ಗೆ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ತಿಂಗಳುಗಳಾಗಿವೆ: ಆದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೆಂದರೆ ಫೆಬ್ರವರಿಯ ನಂತರ⁸ ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಯಾರೂ ಕೂಡ ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಹಾಮೂರ್ಜ್ ನಿಂದ ಹೊರಡಲು ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ, ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಏಪ್ರಿಲ್ 15ರವರೆಗೂ ಸಹ ಒಬ್ಬರು ಕಾಯಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಳೆಯನ್ನು ತರುವ ಪಶ್ಚಿಮದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

⁷ ಪುಸ್ತಕ V, ಅಧ್ಯಾಯಗಳು xx, xxi, xxii, ಪು. 653 ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ. ಕಂದಹಾರ್ ನ ತನಕ ಇರುವ ಎರಡನೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪುಸ್ತಕ V, ಅಧ್ಯಾಯ xxiv, ಪು. 693, *Persian Travels*, Paris edition of 1676 ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

⁸ ಮುಂಗಾರುಗಳ ಅವಧಿಗಳ ಈ ಸೂಚನೆ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿದೆ. M. Joret ತಮ್ಮ ಕೃತಿ *J.B.Tavernier*, Paris, 1886, ಪು.64ರಲ್ಲಿ ಟಿವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಅವರ ಪ್ರಯಾಣಗಳ ದಿನಾಂಕಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬಳಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದ ಕುರಿತಿರುವ ಅವರ ನೇರ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ತುಂಬಾ ಕಡಮೆ, ಅಸ್ಪಷ್ಟ, ಅಥವಾ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಾಭಾಸವಾಗಿಯೂ ಸಹ ಇವೆ.

ಮೊದಲ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬರುವ ಗಾಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಇರುವುದರಿಂದ ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಹಾರ್ಮೂಜ್ ಗೆ ಹದಿನೈದು ಅಥವಾ ಇಪ್ಪತ್ತು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸಬಹುದು; ನಂತರ, ಕ್ರಮೇಣ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ, ಇದು ಸೂರತ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ಮತ್ತು ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಬರುವ ಹಡಗುಗಳಿಗೂ ಸಹ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪೂರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ಅಥವಾ ಮೂವತ್ತೈದು ದಿನಗಳು ಕಳೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ನೀವು ಹಾರ್ಮೂಜ್ ನಿಂದ ಸೂರತ್‌ಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದರೆ, ನೀವು ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಏಪ್ರಿಲ್ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಾರಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಗಾಳಿಯು ಹಿಂಚಲನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

ಹಾರ್ಮೂಜ್ ನಿಂದ ಹೊರಡುವ ಹಡಗುಗಳು ಅವು ಪರ್ಷಿಯಾದ ಕಡಲ ತೀರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗದಂತೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಸುತ್ತುವರಿಯಲು, ಅರೇಬಿಯಾದ ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಮಸ್ಕಾಟ್‌ನತ್ತ⁹ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಬರುವ ಹಡಗುಗಳು ಕೂಡ ಗಲ್ವ್ ಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅರೇಬಿಯಾದ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಸುಂಕದ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವೊಂದು ಹಡಗು ಸಹ ಮಸ್ಕಾಟ್ ಅನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಸ್ಕಾಟ್ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ ಮೂರು ಆರೆಗಳಿರುವ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಇದು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತಹ ಪರ್ವತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಮಸ್ಕಾಟ್, ಹಾರ್ಮೂಜ್ ಮತ್ತು ಬಸ್ಸೊರಾ¹⁰ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತೀವ್ರ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ವದ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಿಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಡಚ್ ಅವರು ಈ ಯಾನವನ್ನು ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ, ಆರ್ಮೇನಿಯನ್ನರು, ಭಾರತದ ಮುಸ್ಲಿಮರು, ಮತ್ತು ಬನಿಯಾ ಗಳೂ¹¹ ಸಹ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರಾದರೂ, ನಮಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ

⁹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Mascate, ಆಧುನಿಕ Muscat, ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ Maskat, ಈಶಾನ್ಯ ಅರೇಬಿಯಾಗೆ ಸೇರಿದ ಓಮಾನ್ ನ ರಾಜಧಾನಿ.

¹⁰ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Balsara, *Arabian Nights* ನ Balsora, ಪರ್ಷಿಯನ್ ಗಲ್ವ್ ಗೆ ಸೇರಿದ ಆಧುನಿಕ Bassora (*Basra*).

¹¹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Banians* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪುಸ್ತಕ III, ಅಧ್ಯಾಯ iii, ಮತ್ತು ಸೂಚಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಯೂರೋಪಿಯನ್ನರ (Franks)¹² ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಭಾಸವಾಗುವಷ್ಟು ಸುರಕ್ಷಿತ ಭಾವ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯರು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಮಾಡುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ನಾವಿಕರನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ.

ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಏಕೈಕ ಬಂದರು ಆದ ಸೂರತ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ಹಡಗುಗಳು, ದಿಯು ಮತ್ತು ಪಾಯಿಂಟ್ ಸೆಂಟ್ ಜಾನ್¹³ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ನಂತರ ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ದೂರದ ಅಳವಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮತ್ತು ಅದರ ಉತ್ತರಕ್ಕಿರುವ ನದಿಯ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಎರಡು ದೂರದ ಅಳವಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸುವಾಲಿ¹⁴ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅವು ಸರಕುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಗಾಡಿ ಅಥವಾ ದೋಣಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನದಿಯ ಬಾಯಿಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಮರಳು ದಿಣ್ಣೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಇಳಿಸದ ಹೊರತು ದೊಡ್ಡ ಹಡಗುಗಳು ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿರುವ ನದಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಡಚ್ಚ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸುವಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿದ ನಂತರ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೂಡ ಅದೇ ರೀತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಎರಡೂ ದೇಶದವರಿಗೂ ಸೂರತ್ ನದಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಮತಿಯಿರದ ಕಾರಣ; ಆದರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆ ಅಷ್ಟೇ, ಮಳೆಗಾಲವನ್ನು (ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವ ಅನೇಕ ಬರಹಗಾರರು ಜೂನ್ ನಿಂದ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳವರೆಗಿನ ಮಳೆಗಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಚಳಿಗಾಲ (hiver) ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದರು) ಕಳೆಯಲು ರಾಜನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸೂರತ್ ಒಂದು ಮಧ್ಯಮ ಗಾತ್ರದ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಸಮುದ್ರ ಅಥವಾ ರಸ್ತೆ, ಯಾವ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ತಲುಪಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆ ನಗರದ ಸುತ್ತಲಿರುವ ಒಂದು ದುರ್ಬಲ ಕೋಟೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗಲೇಬೇಕು. ಇದು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ; ಮತ್ತು ಆ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಾಳಿಗೆಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ

¹² ಮೂಲದಲ್ಲಿ Franks, ಮತ್ತು ಪು. 59 ರಲ್ಲಿ Franguis, ಗ್ರೀಕರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಯೂರೋಪಿಯನ್ನರನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ; ಪರ್ಶಿಯಾದಲ್ಲಿ *Farangi*.

¹³ Diu ಮತ್ತು Point St.Jean. Diu ದಕ್ಷಿಣ ಗುಜರಾತಿನ ತುತ್ತುದಿಯ ಒಂದು ದ್ವೀಪ (ದ್ವೀಪ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದದಿಂದ ಪಡೆದ ಹೆಸರಾಗಿದೆ). ಇದು ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅದು ಇನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವರಿಗೇ ಸೇರಿದೆ. St.Jean ಗುಜರಾತಿನ ಬಂದರಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು Sajan ಅಥವಾ Sanjan ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಬ್ ಲೇಖಕರಿಗೆ Sindan ಆಗಿದ್ದು, ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಇದನ್ನು San Gens ಎಂದು ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರು St.John's ಎಂದು ದೋಷಪೂರಿತವಾಗಿ ಬದಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. (See Yule and Burnell, *Anglo-Indian Glossary*, s.v. St.John's, ಪು. 591.)

¹⁴ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Souali ಎಂದು ಕರೆಯಲಾದ ಇದು ತಪತಿ ನದಿಯ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ರಸ್ತೆ (*op. c.*, ಪು. 671).

ತುಪಾಕಿಗಳನ್ನು ಹಂದರಗಳ ಮೇಲೆ ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೋಟೆಯ ಅಧಿಪತಿಯು ಕೇವಲ ರಕ್ಷಣಾ ದಳಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದೇ ವಿನಃ ನಗರದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಗರವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧಿಪತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಾದ್ಯಂತ ರಾಜನಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಸುಂಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಆದಾಯಗಳನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಗರದ ಗೋಡೆಗಳು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯಾದರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಸ್ವಂತ ಮನೆಗಳು ಕೇವಲ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳಷ್ಟೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಜೊಂಡುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅವು, ಈ ಜೊಂಡುಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಒಳಗಿನದನ್ನು ಕಾಣದಂತೆ ತಡೆಯಲು ಬಿರುಕುಗಳನ್ನು ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನೊಂದಿಗೆ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಹಸುವಿನ ಸಗಣಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಇಡೀ ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಂಬತ್ತು ಅಥವಾ ಹತ್ತು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತ ಮನೆಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಮನೆಗಳನ್ನು *ಶಹಾ-ಬಂದರ್*¹⁵, ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇತರೆ ಮನೆಗಳು ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಡಚ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮನೆಗಳು ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇನೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ದುರಸ್ತಿಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಅವರ ಕಂಪನಿಗಳ ಖಾತೆಗಳ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ, ರಾಜನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಅವರದೇ ಸ್ವಂತ ಮನೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಅದನ್ನು ಕೋಟೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡದಿರದ ಕಾರಣ, ಈ ವಾಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಗಳಾಗಿದ್ದವು ಅಷ್ಟೆ. ರೆವರೆಂಡ್ ಕ್ಯಾಪುಚಿನ್ ಪಾದರಿಗಳು ಯುರೋಪಿನ ಮನೆಗಳ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾದ ಮನೆ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾದೊಂದು ಚರ್ಚ್ ಅನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಖರೀದಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣದ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು ನಾನೇ ಸ್ವತಃ ಒದಗಿಸಿದೆನಾದರೂ ಅದನ್ನು ಅಲೆಪ್ಪೋ¹⁶ ದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮ್ಯಾರೊನೈಟ್ (Maronite - ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಲೆಬನನ್ ನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು) ವ್ಯಾಪಾರಿ ಚೆಲೆಬಿ ಎಂಬವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಖರೀದಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಪರ್ಷಿಯಾದ ಕುರಿತಾದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದೇನೆ.

¹⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Cha-bandar* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾದ *Shah-bandar*, ಬಂದರು ಅಥವಾ ನೌಕಾ ನಿಲ್ದಾಣ ಮತ್ತು ಸುಂಕ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಾಧಿಪತಿ.

¹⁶ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Alep* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, 1876 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ *Persian Travels*, Paris, ಪುಸ್ತಕ II, ಅಧ್ಯಾಯ ii, ಪು. 134 ರಲ್ಲಿ *Aleppo* ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ II

ಭಾರತದ ಸುಂಕಪದ್ಧತಿ, ಹಣ, ವಿನಿಮಯ, ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಪರಿಚಯ: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಂಕ ಪದ್ಧತಿ, ಬಳಸುವ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು, ನಾಣ್ಯಗಳ ವಿನಿಮಯ ಬೆಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು, ಬಳಸುವ ಅಳತೆ ಮತ್ತು ತೂಕಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಪನಿ ವರ್ತಕರು ಅಮದು ಮಾಡುವ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂಕ ಕಟ್ಟುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಅವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುತಂತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯಗಾರರು ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ದಕ್ಕಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡದಿರಲು ಅವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಾಯಗಳಂತಹ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

Introduction: In this chapter, the author describes the trading practices in India with regard to its customs levy procedures, forms of currency used, values of exchange, measures and weights employed through some interesting anecdotes on the tricks Company merchants resorted to avoid customs on their imports as also on the ingenuity of Indian traders and exchangers to short change them.

ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು: ಸುಂಕದ ಮನೆ; custom-house ;ಟೆಂಕಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ; Mintmaster; ಟೆಂಕಿಸುವುದು; Mint; ಶಹಾ-ಬಂದರ್; Shah-bandar; ಸುಂಕದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು; customs officers; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಂಪೆನಿ; the English Company; ಡಚ್ ಕಂಪೆನಿ; Dutch Company; ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು; gold coins; ಶಹಾ-ಜಹಾನ್; Shah-Jahan; ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್; Shaista Khan; ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳು; silver coins; ಶ್ರಾಫ್ (ವಿನಿಮಯ ವರ್ತಕರು); Shroff; ಒರೆಗಲ್ಲು; touchstone; ಆಂಟಿವಾರದ ರಾಜ; Raja of Antivar; ಬರ್ಗಾಮ್ ರಾಜ; Raja of Bergam;

ಒಂದು ದೀರ್ಘ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ, ನಮಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು, ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸುಂಕಪದ್ಧತಿ, ಹಣ, ವಿನಿಮಯ, ಅಳತೆಗಳು, ಮತ್ತು ತೂಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸರಕುಗಳು ಸೂರತ್‌ಗೆ ಬಂದಿಳಿದ ತಕ್ಷಣ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೋಟೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವಂತಹ ಸುಂಕದ ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ಅವರು ತುಂಬಾ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಶೇಕಡಾ 4 ರಿಂದ 5ರಷ್ಟು ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಡಚ್ ಕಂಪನಿಗಳು ಕಡಮೆ ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಬಾಧ್ಯತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಅವರ ಸರಕುಗಳ ವೆಚ್ಚವು ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ.

ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಶೇಕಡಾ 2ರಷ್ಟು ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸುಂಕದ-ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಟಂಕಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ¹⁷ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಗುಣಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆ ಪರಿವರ್ತಿತ ಹಣವನ್ನು ನಂತರ ನಿಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ನಿಮಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅವನು ಯಾವ ದಿನದಂದು ನಿಮಗೆ ಹೊಸ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ನೀವು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಒಪ್ಪಂದಿತ ಅವಧಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಾಣ್ಯ ನೀಡುವುದು ವಿಳಂಬವಾದರೆ, ಅವನು ವಿಳಂಬವಾದಷ್ಟು ದಿನಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಭಾರತೀಯರು ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚತುರರು ಹಾಗೂ ನಿಖರತೆಯನ್ನು ಬೇಡುವಂತವರು; ಏಕೆಂದರೆ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಹಣವು ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗ) ಅದು ಶೇಕಡ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು, ಮತ್ತು ಈ ಕಡಿತದ ಅದೇ ಅನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಒಬ್ಬರ

¹⁷ ಟಂಕಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ದರೋಘಾ (ಟಂಕಶಾಲೆಯ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಲೋಹಪರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೈರಫಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಇತರರನ್ನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಾವಲಿನಲ್ಲಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಖಿನ್, ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮುಶ್ರಿಫ್ ಮುಂತಾದವರು ಟಂಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. (See *Ain-i-Akbari*, Blochmann's transl., vol.i, p18).

ಕೈಯಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹಲವು ಬಾರಿ ಬದಲಾದಾಗ ಈ ರೀತಿಯ ನಷ್ಟವು ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ನೀವು ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಹುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಡಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೂ ಒಂದು ಟಂಕಶಾಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆಯ ಅನುಸಾರ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟಕ್ಕೆ¹⁸ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಂತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕರಕೌಶಲ್ಯತೆಯ ದರವನ್ನು ನೀಡದೆ ಖರೀದಿಸಿದ ಬೆಳ್ಳಿಗಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ಹಳೆ ಬೆಳ್ಳಿ ತಟ್ಟೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ನಷ್ಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಟಂಕಿಸಿದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಹಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಎಂಬ ಷರತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಮಾರಾಟವು ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಹಳೆಯ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಹಣವನ್ನು ನೀಡಿದರೆ, ನಾನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಟಂಕಿಸಿದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ದೂರವಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ಜನರು ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ಹಣ-ವಿನಿಮಯಗಾರರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಬೆಳ್ಳಿ ತುಣುಕನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾಕಿ ಅದರ ಗುಣಮಟ್ಟ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಖಚಿತವಾಗುವವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನದಿ ದಾಟುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ¹⁹ ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ದೋಣಿಗಳು ಓಶರ್ (osier - ಕುಕ್ಕೆ ಹೆಣೆಯಲು ಬಳಸುವ ವಿಲ್ಲೋ ಗಿಡದ ಮೆತು ಕಡ್ಡಿ) ಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೇವಲ ಚಕ್ಕಳವನ್ನು ಹೊದಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ಹಗುರವಾಗಿರುತ್ತವೆ²⁰. ಆದಕಾರಣ ಅವರು ಅವರ ದೋಣಿಗಳನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಹಣ

¹⁸ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಲೋಹಪರೀಕ್ಷೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು *Ain-i-Akbari* ಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು Percy ಅವರ *Mettalurgy of Gold and Silver* ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

¹⁹ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯಷ್ಟೇ ನಾನು ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಾಯ್ಪುರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೂರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನರು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪಾವತಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕುವುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೆ; ಅವರು ತಾಮ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಕವಡೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

²⁰ ಕೊರಾಕಲ್ಸ್. ಅವುಗಳ ಕುರಿತು ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗಾಗಿ ಪುಸ್ತಕ I, ಅಧ್ಯಾಯ xviii, ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಪಡೆದುಕೊಂಡ ನಂತರವಷ್ಟೇ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಲು ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಚಿನ್ನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಅದನ್ನು ಮರೆಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜಾಣರಂದರೆ, ಸುಂಕದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸುಳಿವೂ ಸಹ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸುಂಕವನ್ನು ಪಾವತಿಸುವುದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಏಕೆಂದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಯುರೋಪಿನ ಸುಂಕದ-ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಅಪಾಯ ಸಂಭವ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕಾರಣ. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸುಂಕದ-ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮೋಸ ಮಾಡಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರೆ, ಅವನ ಬಳಿ ಕೇವಲ ಎರಡರಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು, ಅಂದರೆ ಶೇಖಡ 5 ರಷ್ಟರ ಬದಲಿಗೆ 10 ರಷ್ಟನ್ನು ಡಂಡವನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನು ಈ ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಸಾಹಸವನ್ನು ಆಟವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಜೂಜಿನ ಆಟಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಿಂದ ಈ ನೀತಿಯು ಬದಲಾಗಿದ್ದು, ಇಂದು ಆ ಷರತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಸುಂಕದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಕಷ್ಟ.

ರಾಜನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಪ್ಪಾನ (ಹಡಗಿನ)ರು ತಮ್ಮ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದಂಡೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಅವರನ್ನು ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಪ್ಪಾನನೊಬ್ಬನು ಭಾರತದ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವ Indus ನದಿಯ²¹ ದ್ವಾರವಾದ Sindiಗೆ²² ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಿರುವ Tatta²³ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಸುಂಕದ ರಕ್ಷಣಾಪಡೆಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಅವರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದಂತೆ ಆದನು, ಮತ್ತು ಅವನು ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಅವನ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಚಿನ್ನ ಸಿಕ್ಕಿತಾದರೂ, ಅವನು ಈಗಾಗಲೇ ಒಂದಷ್ಟು ಚಿನ್ನವನ್ನು ತನ್ನ ಹಡಗು ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಣದ ನಡುವೆ ಮಾಡಿದ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಪಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಿದ್ದನು; ಸಾಮಾನ್ಯ ತೆರಿಗೆ ಪಾವತಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಈ ಅವಮಾನದಿಂದ

²¹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Indou ವಿನ ನದಿ, ಅಂದರೆ Hindu ಅಥವಾ Sindu - Indus ನದಿ.

²² ಮೂಲದಲ್ಲಿ Scimdi ಎಂದಿದ್ದು, ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಅವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ Sindi ಯನ್ನು Simdi ಎಂದು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ - ಉದಾ: 17ನೇ ಪುಟ. Sind (ಅಂದರೆ Indus) ನದಿಯಿಂದ ಹೆಸರು ಪಡೆದ Sindi, Sind ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ.

²³ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Tata ಎಂದಿದ್ದು, ಆಧುನಿಕ Tatta ಕರಾಚಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಆಗಿರುವ Sind ನಲ್ಲಿ (17ನೇ ಪುಟ ನೋಡಿ) ಇದೆ.

ಕೋಪಗೊಂಡ ಆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಪ್ತಾನನು ತನ್ನ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು, ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ತುಂಟ ಹಾಸ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಒಂದು ಹಂದಿಮರಿಯನ್ನು ಹುರಿದು, ಚರಬಿಯೊಂದಿಗೆ ಚೀನಾ ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ತನ್ನ ದಾಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ನಿಖರವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಅದನ್ನು ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಸುಂಕದ-ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ದಿವಾನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣದ ಅಧಿಪತಿಯಾದ, ಶಹಾ-ಬಂದರ್ ಮತ್ತು ಟಂಕಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ದಾಸನು ಮುಚ್ಚಿದ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಡೆಯಲು ಮುಂದುವರೆದಾಗ, ಆತನು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸುಂಕದ-ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು, ಮತ್ತು ಅವನು ಏನು ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಪ್ತಾನನು ತನ್ನ ದಾಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ಕಟ್ಟಬೇಕಾದಂತಹ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದಷ್ಟೂ ಅವರಿಗೆ ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಬಹಳ ಸಮಯದ ವಾಗ್ವಾದದ ನಂತರ, ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ತನ್ನ ದಾಸನ ಕೈಯಿಂದ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸುಂಕದ-ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಮುಂದಾದ. ಶಹಾ-ಬಂದರ್ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು, ಕೂಡಲೇ, ಜೋರಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಏಕೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಪ್ತಾನನು ಕೋಪದಿಂದ, ತಾನು ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುವು ಸುಂಕ ಕಟ್ಟುವಂತಹ ವಸ್ತುಗಳ ಸಾಲಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಹುರಿದ ಹಂದಿಮರಿ ಮತ್ತು ಚರಬಿಯು ಇಡೀ ಜಾಗವನ್ನು ಕೊಳಕಾಗಿಸುವಂತೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೂ ಸಿಡಿಯುವಂತೆ, ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಅವರ ಮುಂದೆ ರಭಸದಿಂದ ಎಸೆದನು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪಾಲಿಗೆ ಹಂದಿ ಮಾಂಸವು ಹೇಸಿಗೆಯ ವಿಷಯವಾದ ಕಾರಣ, ಅದರಿಂದ ಮುಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲವೂ ಅಪವಿತ್ರವೇ ಎಂದು ಅವರ ನಿಯಮಗಳು ಪರಿಗಣಿಸುವುದರಿಂದ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು, ದಿವಾನದ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅವರಿಂದ ದೇಶವು ಸಾಕಷ್ಟು ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಂಪೆನಿಯ ಜೊತೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯ ಕಾರಣ, ಶಹಾ-ಬಂದರ್ ಹಾಗೂ ಟಂಕಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಬ್ಬರು ಆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವರು ಏನನ್ನೂ ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯಮಾಡದೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಡಚ್ ಕಂಪೆನಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಮತ್ತು ಅವರ

ಸಹಚರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಗೌರವವಿತ್ತು. ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗಂದರೆ ಅವರು ಹಡಗುಗಳಿಂದ ಇಳಿದು ದಂಡೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರೆನ್ನೆಂದೂ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ಅವರು ಕೂಡ ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಮಾಡುವಂತೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ತಮ್ಮ ಘನತೆಗೆ ಕುತ್ತು ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. Tatta ದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲ. ಅದು ವೇಗವಾಗಿ ಕಡಮೆಯಾಗತೊಡಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನದಿಯ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಮರಳು ಶೇಖರಣೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಅದರ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೇ ಮುಚ್ಚಲು ಶುರುಮಾಡಿರುವ ಕಾರಣ.

ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರು, ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕದ್ದು ಸಾಗಿಸಲು ಸಣ್ಣ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರು. ಟೋಫ ಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಯುರೋಪಿನವರ ಫ್ಯಾಷನ್ ಅನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದ ಅವರು ಪ್ರತಿ ಬಾರಿಯೂ ತಮ್ಮ ಹಡಗುಗಳಿಂದ ಇಳಿದು ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ತಮ್ಮ ಟೋಫ ಗಳಲ್ಲಿ Jacobuses (ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು), rose nobles ಮತ್ತು ducat ಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದರು²⁴. ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಕೆಲವು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹವಳಗಳನ್ನು ಸುಂಕದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಸೂರತ್ ಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದ್ದನು. ಹಡಗು ನದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅವನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಿಗಿದನು. ಅದು ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಅಡಿ ನೀರಿನಡಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಹಡಗಿನಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಬಂದವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಇಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಸುಂಕದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಣ್ಣಿಪ್ಪಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಲು ಹಲವು ದಿನಗಳು ಬೇಕಾದವು. ಕೊನೆಗೂ ಬಹಳ ಚಾಣಾಕ್ಷತನದಿಂದ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಲಾಯಿತಾದರೂ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವ ಸಂದರ್ಭ ಎದುರಾಯಿತು, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವೆಲ್ಲವೂ ತಲೆಕೆಳಗಾಯಿತು. ಸೂರತ್ ನದಿಯು ಸದಾ ಕದಡಿದಾಗಿದ್ದು, ಕೊಳಕಾದ್ದರಿಂದ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಇದ್ದ ಹವಳಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ರೀತಿಯದ ಲೋಳೆಯಂತಿರುವ ಚಿಪ್ಪು ಹಾಗೂ

²⁴ ನಂತರದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ರಫ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಂಕದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಂಚನೆಗಳು ಕೂಡ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಡಚ್ ಕಮಾಂಡರ್‌ನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅನೇಕ ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸುಂಕ ಶುಲ್ಕಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟದೆ ಸಾಗಿಸಿದ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ತನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂದು ಸಹ M. Thevenot ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. (*Voyage des Indes*, Paris, 1684, p.5.)

ಬಿಳಿ ಚರ್ಮದಂತಹ ವಸ್ತುಗಳು ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು, ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೆ ಶೇಕಡಾ 12ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಈಗ ನಾನು ಭಾರತದ ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ್ಯಂತ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿರಲು ನಾಣ್ಯದ ಬದಲು ಚಿನ್ನದ ಪಾಳದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಬೇಕಾದ ಲೋಹಗಳಾದಂತಹ ಬಂಗಾರ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ, ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಪಾಳಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು, ಮತ್ತು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಗುಣಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಈಗಾಗಲೇ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿರುವಂತಹ ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಖರೀದಿಸುವುದು ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಹೀಗೆ ಶುದ್ಧೀಕರಣಗೊಂಡ ಲೋಹಗಳಿಗೆ, ಮೂಲ ಲೋಹಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿದ್ದ ಇತರ ಲೋಹಗಳ ಸಾಗಣೆಗೆ ಬರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವ ಅನಗತ್ಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಬಹುದು, ಮತ್ತು ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ನಾಣ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸದೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ರಾಜಕುಮಾರ ಮತ್ತು ಟಂಕಶಾಲೆಯು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ಶುಲ್ಕದಿಂದ ನೀವು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ.

ನೀವು ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, rose nobles ²⁵, ಹಳೆಯ Jacobuses ²⁶, Albertuses,²⁷ ಮತ್ತು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಹಾಗೂ ಇತರ ದೇಶಗಳ ಇತರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ತುಂಡುಗಳು, ಹಾಗೂ ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಟಂಕಿಸಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ತುಂಡುಗಳು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹಳೆಯ ತುಂಡುಗಳ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೆ ಸದಾ ಲಾಭವಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದಾದ ಉತ್ತಮ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ, ಜರ್ಮನಿಯ ರಾಜಕುಮಾರರ ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಡ್ಯುಕೇಟ್ಸ್ (ducat) ಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಪೋಲ್ಯಾಂಡ್, ಹಂಗೇರಿ, ಸ್ವೀಡನ್ ಮತ್ತು ಡೆನ್‌ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಡ್ಯುಕೇಟ್ಸ್ ಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು ಈ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಡ್ಯುಕೇಟ್ಸ್ ಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಮಾನದಂಡದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

²⁵ Rose nobles. Noble ಎಂಬುದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಣ್ಯ. ಇದರ ಬೆಲೆ 6 ಶಿಲ್ಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು 8 ಪೆನ್ಸ್ ಆಗಿದೆ.

²⁶ Jacobus, ಜೇಮ್ಸ್ | ನ ಕಾಲದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರ ನಾಣ್ಯ. ಇದರ ಬೆಲೆ 25 ಶಿಲ್ಲಿಂಗ್.

²⁷ Albertuses. ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯವಾದ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ಸ್ ಡಚ್ ಡಾಲರ್, ವಿನಿಮಯದಲ್ಲಿ ರಿಕ್ಸ್-ಡಾಲರ್ ಅಥವಾ 4 ಶಿಲ್ಲಿಂಗ್ 6 ಪೆನ್ಸಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು; ಮೇಲಿನ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ನಾನು ವಿಫಲನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೆನಿಸ್‌ನ ಚಿನ್ನದ ಡ್ಯಾಕೆಟ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಇತರಲ್ಲಾ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಐದು ಸೋಲ್ಸ್ (sols) ²⁸ ಹೆಚ್ಚು ಮೌಲ್ಯ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ, ಹನ್ನೆರಡು ಅಥವಾ ಸುಮಾರು ಅಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಿಂದೀಚೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಬದಲಾಯಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಈಗ ಇತರ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ನೀಡುವಷ್ಟೇ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗಲೂ ಸಹ ಕೈರೋ²⁹ದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದವರು (GRAND SEIGNEUR) ಟಂಕಿಸುವ ಡ್ಯಾಕೆಟ್ಸ್ ಗಳು ಇವೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಲೀ³⁰ ನಗರ ಮತ್ತು ಮೊರಾಕೊ ³¹ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಟಂಕಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮೂರು ನಾಣ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇತರ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ನಾಲ್ಕು ಸೋಲ್ಸ್ ಕಡಮೆ ಮೌಲ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಮೆ ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಎಲ್ಲ ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ತೋಲ (tola) ಎಂಬ ತೂಕ³²ದ ಮೂಲಕ ತೂಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ತೂಕದ 9 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ (deniers) 8 ಗ್ರೇನ್ಸ್ (grains) ಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಮಾರಲು ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಭಾರತೀಯರು ಮೋಸವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಜನ ಮುದ್ರೆಯಿರುವ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ತೂಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು, ಅವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ನೂರು ತೋಲ ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಒಮ್ಮೆಗೆ ತೂಕ ಮಾಡಲು ಈ ತೂಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ವಿನಿಮಯಗಾರರು ಹೊಂದಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ತೂಕಗಳು ಕೇವಲ ಒಂದು ತೋಲ ದಿಂದ ನೂರು ತೋಲ ಗಳವರೆಗೆ ಇರುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಈ ನೂರು ತೋಲ ಗಳು ನಮ್ಮ ತೂಕದ 38 ಒನ್ಸೆಸ್ (onces), 21 ಡೆನಿಯರ್ಸ್, 8 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ನಾಣ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ, ಅವರು ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ, ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಇರುವ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಅದರ ಕೂಗುಬೆಲೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

²⁸ 5 sols = 4 ½ d (ಅನುಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.)

²⁹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Caire ಎಂದಿದೆ.

³⁰ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Sale ಎಂದಿದೆ.. ಪುರಾತನದಲ್ಲಿ Sala ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ Salee ನಗರ ಆಫ್ರಿಕಾದ ಉತ್ತರ-ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

³¹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Maroc ಎಂದಿದೆ.

³² ಮೂಲದಲ್ಲಿ Tolla ಎಂದಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, Tola = 224 French grs. = 187.5 grains Troy. ಇಂದಿನ British tola = 180 grains Troy, ಅಂದರೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ ತೂಕ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಲವತ್ತು ಮತ್ತು ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಡ್ಯಾಕೆಟ್ಸ್ ಗಳನ್ನು³³ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ, ಭಾರತೀಯರು ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಖರವಾಗಿ ನೂರು ಡ್ಯಾಕೆಟ್ಸ್ ಗಳ ತೂಕಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ತೂಕವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡೇ ತೂಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅದು ರಾಜನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿರುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ನೂರು ಡ್ಯಾಕೆಟ್ಸ್ ಗಳ ತೂಕವು ಈ ತೂಕಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ತೂಕದಾಗಿದ್ದರೆ, ತೂಕಗಳು ಸಮದೂಗುವವರೆಗೆ ಅವರು ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೊತ್ತವನ್ನು ತೂಕಮಾಡಿದ ನಂತರ, ನೀವು ವಿನಿಮಯಗಾರನಿಗೆ ಈ ಕಲ್ಲುಗಳ ತೂಕದಷ್ಟು ಮೌಲ್ಯವನ್ನೇ ನೀಡುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಈ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಅವು ಡ್ಯಾಕೆಟ್ಸ್ ಗಳೇ ಆಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ನಾಣ್ಯಗಳೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ತೂಗುವ ಮೊದಲು, ಆ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಕೆಂಡ ಕೆಂಪಾಗಿಸುವ ದೊಡ್ಡ ಇದ್ದಿಲುಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತಾರೆ, ನಂತರ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನೀರು ಸುರಿದು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ನಂದಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಕಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಸೇರಿವೆಯೇ ಎಂದು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ತೂಕವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಅವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಜಾಣಾಕ್ಷತನದಿಂದ ಮೆತ್ತಲಾಗುವ ಮೇಣ ಅಥವಾ ಅಂಟನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಕರಗಿಸಲು ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕೃತಕ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ನೈಪುಣ್ಯತೆಯಿಂದ ಕುಲುಮೆಮಾಡಿದವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಅವು ನಕಲಿ ಎಂದು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹವುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ವಿನಿಮಯಗಾರರು ಒಂದೊಂದೇ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ಮಡಚಿ ಬಗ್ಗಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಬಗ್ಗಿಸುವುದರಿಂದ ನಾಣ್ಯವು ಚಿನ್ನದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಕಲಿ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದರೆ, ಅಂತಹವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಕತ್ತರಿಸಿ ಎಸೆಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಂತರ, ತಮಗೆ ಉತ್ತಮವಲ್ಲ ಎಂದು ಅನಿಸಿದವುಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅಷ್ಟೂ ಚಿನ್ನಕ್ಕೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಡ್ಯಾಕೆಟ್ಸ್ ಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಬೆಲೆಯಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಅವರು ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿ ಎಂದು

³³ 50,000 ducats at 9s.4d. = £23,500.

ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ³⁴, ಒಂದು ಕಡೆ ಮುಖದ ಚಿತ್ರವಿರುವ ಡೈಕೆಟ್ಸ್ ಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ; ಇವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಕರಗಿಸುವುದು ಬಹಳ ವಿರಳ, ಏಕೆಂದರೆ ಟಾರ್ಟಾರಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದ ಇತರ ದೇಶಗಳಾದ ಭೂತಾನ್³⁵, ಅಸ್ಸಾಂ³⁶ ಮತ್ತು ದೂರದ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಡೈಕೆಟ್ ಗಳಿಂದಲೇ ಈ ದೇಶಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ: ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೇಶದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಬಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ತಮ್ಮ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಮುಖದ ಚಿತ್ರವಿಲ್ಲದ ಇತರ ಡೈಕೆಟ್ಸ್ ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉತ್ತರದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅವರು ಅನೇಕ ಅಂತಹವುಗಳನ್ನು ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ, ಗಿಲೀಟು ಮಾಡುವವ (ಮೇಜು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಲೇಪಿಸುವ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ), ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಬಳಸುವಂತಹವರಿಗೆ ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸದೆಯೇ ಮಾರಬಹುದು ಎಂದಾದರೆ, ಆಗ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಟಂಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಅವರು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಇದನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ವಿರಳ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ರಾಜರು ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಮಾಡಿದಾಗ, ಜನರಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇನಾಮು ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ; ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಜನು ಅವನಿಗೆ ಸೇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು, ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧಿಪತಿಗಳಿಗೆ, ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಅವರು ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಈ ದಿನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಾನು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ರಾಜನ ವೈಭವಯುತ ತುಲಾಭಾರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ರಾಜನಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡಲು ಅವರ ಬಳಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಡವೆಗಳಾಗಲೀ

³⁴ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿ (*mohur Hin*). ಇವು ವಿವಿಧ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಮುಂದೆ ನಾವು ನೋಡಲಿರುವಂತೆ ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್, ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದವು ಸರಾಸರಿ 14 ರಿಂದ 14½ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದವು, ಅಂದರೆ ಸುಮಾರು 31s. 6d. ರಿಂದ 32s. ವರೆಗೆ. (ಪು. 19 ಗಮನಿಸಿ.)

³⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Boutan ಎಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶದ ಸೀಮೆಗಳು ಆಧುನಿಕ Bhutan ನ ಗಡಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದೂರ ವ್ಯಾಪಿಸಿವೆ. (ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.)

³⁶ Assam. ಮೂಲದಲ್ಲಿನ Assen, Assam ಹೆಸರಿನ ಅಸಹಜ ಕಾಗುಣಿತ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. (ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.)

ಅಥವಾ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳಾಗಲೀ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಸಹ ಅವುಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅವರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ನನ್ನ ಒಂದು ಪ್ರಯಾಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯ ಮೂಲಕ ನಾನು ಈ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮಹತ್ವವಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿದ್ದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡೆ. ಇಂದು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಔರಂಗಜೇಬ್ ನ ತಂದೆ ಶಹಾಜಹಾನ್⁷, ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದ ಒಬ್ಬ ಗಣ್ಯರಿಗೆ ಸಿಂಧಿಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ³⁸ ಹೊಂದಿರುವ Tatta ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದನು. ಅವನ ಆಡಳಿತದ ಮೊದಲ ವರ್ಷದಿಂದಲೇ ಜನರ ಮೇಲೆ ಅವನು ಮಾಡಿದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಸುಲಿಗೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಗಂಭೀರ ದೂರುಗಳು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಸಹ, ರಾಜನು ಅವನಿಗೆ ಸತತ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ. ನಂತರ ಅವನು ಹಿಂದಿರುಗುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ರಾಜನು ಅವನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ನೀಡಲೆಂದೇ ಅವನನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಲು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ Tatta ದ ಜನರೆಲ್ಲರು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಜನರ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ತಲೆಕೆಳಗಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಜನು ಅವನನ್ನು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ಈಗಷ್ಟೇ ಅವನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಂತಹ Tatta ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಅಲಹಾಬಾದ್³⁹ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ರಾಜನಿಂದ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಉತ್ತಮ ಸ್ವಾಗತವು ದೊರೆಯಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಅವನು ಆಗ್ರಾಗೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ರಾಜನಿಗೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ನಮ್ಮ 1,05,000⁴⁰ ಲೀವ್ರಾಸ್ (livres)ಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ 50,000 ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನು. ಜೊತೆಗೆ, ಇನ್ನೂ ಸುಮಾರು 20,000 ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಗಮ್ ಸಾಹಿಬ್ ಗೆ, ಹಾಗೂ ಇತರ ಮಹಿಳೆಯರು, ಮತ್ತು

³⁷ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Cha Gehan ಎಂದಿದೆ.

³⁸ Tatta ಮತ್ತು Sindhi (ಪು. 10 ನೋಡಿ). ಪ್ರಧಾನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು Dewal ಅಥವಾ Diul Sindi ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ Larry Bunder (Lari bandar) ಇತ್ಯಾದಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. (See *Anglo-Indian Glossary*.)

³⁹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Halabas ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ಕೆಲವು ಕಡೆ Hallabas ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

⁴⁰ ಇದು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ 2.1 livres ಗಳನ್ನು ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿದಾಗ, ಈ ಅಂಕಿ 1,050,000 ಆಗಿರಬೇಕು.

ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ತನಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಆಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದನು.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಸ್ಥಾನಿಕರು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾರೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪವಷ್ಟೇ ಜಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅವರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಜನಿಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಸುಳಿವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ, ತಮ್ಮ ಮರಣದ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ಗೌರವೋಚಿತ ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸುವ ಕಾರಣಕ್ಕೆ: ಏಕೆಂದರೆ, ನಾನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುವಂತೆ, ಓರ್ವ ಆಸ್ಥಾನದ ಶ್ರೀಮಂತ ಮರಣ ಹೊಂದಿದಾಗ ಅವನ ಆಸ್ತಿಗೆ ರಾಜನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಆಕೆಯ ಆಭರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವುದಾದರೆ, ಇಂದಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ, ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯ 14 ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದಾಗಿದ್ದು, ಅವು ರೂಪಾಯಿಗೆ 30 ಸೋಲ್ಸ್⁴¹ ಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಣದ 21 ಲೀವ್ರಾಸ್ ಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಸ್ಥಾನದ ಗಣ್ಯರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಅವರು ಯಾವುದೇ ಪಾವತಿ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿ ಅಥವಾ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಅವು ಹೊಂದಿರುವ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಕಾಲುಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಂದಾಜು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಲಾಭ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಸರಕುಗಳನ್ನು 96,000 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ⁴² ರಾಜನ ಮಾವನಾದ ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್ ಗೆ⁴³ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಬೆಲೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ, ಆತನು ಅದನ್ನು ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಉತ್ತರಿಸುವ ಮೊದಲೇ, ರಾಜನು ನಾನು ಅವನನ್ನು ನಂಬುವುದೇ ಆದರೆ, ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ

⁴¹ 30 sols = 2s. 3d. = 1 ರೂಪಾಯಿ. ಹಾಗಾಗಿ, livre = 1s. 6d. (ಈ ಆವೃತ್ತಿಯ ಅನುಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.)

⁴² ಇದು ಅಹಮದಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ, 1652ರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತು. (ಪುಸ್ತಕ I, ಅಧ್ಯಾಯ xix ಅನ್ನು ನೋಡಿ.) ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್ ಗೆ ಎರಡನೇ ಮಾರಾಟವು 1660 ರಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣದ Choupar (ಶೋಲಾಪುರ) ದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು (ಪು. 31 ಅನ್ನು ನೋಡಿ); ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯದು 1666 ರಲ್ಲಿ Dacca ನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. (ಪುಸ್ತಕ I, ಅಧ್ಯಾಯ viii ಅನ್ನು ನೋಡಿ.)

⁴³ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Cha Est Kan ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದ ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಬಂಗಾಳದ ಸುಬೇದಾರ್ ಆಗಿದ್ದನು.

ಮತ್ತು ಅದು ತನಗೆ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಆತನು ನಂಬಿದ್ದೇ ಆದಲ್ಲಿ ಅವನು ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ನಾನು ಅವರ ಸಲಹೆಯಂತೆಯೇ ನಡೆಯುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವರು ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕಿದ್ದ ಹಣವನ್ನು ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೂಲಕ ಎಣಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದರು; ಆದರೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆ ಕೇವಲ 14 ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೂ, ಅವನು ನನಗೆ ಅದನ್ನು 14½ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ⁴⁴ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನೀಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ನನಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದೇನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ನನಗೆ ನಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು, ಅಥವಾ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ರಾಜನು ನನಗೆ ಕೊಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಬೆಲೆಯನ್ನೇ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದೆನು. ಎರಡು ದಿನ ಕಳೆದ ನಂತರ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಭೇಟಿ ಮಾಡಲು ಹೋದೆ. ನಾನು ಅವನಿಂದ ಪಡೆದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅದೇ ಬೆಲೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಹಾಗೂ ಅವನು ನನಗೆ 14½ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆಯು ಕೇವಲ 14 ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ 3,42 8³/₁₆ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ನಷ್ಟ ನನಗೆ ಆಗುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾಜನು, ಈ ನನ್ನ ದೂರಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಆ ಡಚ್ ವಿನಿಮಯಗಾರ ಅಥವಾ ದಲ್ಲಾಳಿಯನ್ನು ಕರೆಸುವುದಾಗಿಯೂ, ರಾಜನು ಕೊಟ್ಟ ಬೆಲೆಯ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಬಾರದಷ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಚಪ್ಪಲಿ ಏಟುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು (ಏಕೆಂದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊಣ್ಣೆಗಳಿಂದ ಏಟು ಕೊಡುವಂತ ಜಾಯಮಾನವೇ ಇಲ್ಲ) ದಂಡಿಸುವುದಾಗಿ ಬೆದರಿಸಿದನು. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಜನರಿಗೆ ದುಡ್ಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪಾಠ ಕಲಿಸುವುದಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ಅವನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಳೆಯವಾಗಿದ್ದು, ಅಂದಿನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ 1/16 ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮೌಲ್ಯಯುತವಾದವು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಏಷ್ಯಾದ ರಾಜಕುಮಾರರ ಹಾಸ್ಯಮಯ ಸ್ವಭಾವದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದು ಹಾಗೂ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತವಾಗುವುದು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಾನು, ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾತನಾಡಲಿ ಎಂದು ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ನಂತರ ಅವನು ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಹಾಗೂ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಮಂದಹಾಸ

⁴⁴ ನಾವು ಚಿನ್ನದ ಮೊಹೂರನ್ನು 31s. 6d ಎನ್ನುವಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, 14 ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯವು 2s. 3d. ಆಗಿರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು 14½ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯವು 2s. 2d ಆಗಿರುತ್ತದೆ. (ಪುಟ 16 ಮತ್ತು 18 ನೋಡಿ.)

ತೋರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ನಾನು ಮಾರನೇ ದಿನ ಅವನು ನನಗೆ ಎಣಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಅಷ್ಟೂ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಡಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಬೇಕು, ಅಥವಾ ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಬಾಕಿ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ರಾಜನು ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೌಲ್ಯವು 14 1/16 ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟಿದೆ⁴⁵ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ದರದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವಿದೆ ಎಂದು ಸಹ ಹೇಳಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಏನನ್ನು ಹೇಳದೇ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ನೋಡಿದನು. ನಂತರ ತಾನು ಹಿಂದೆ ನನ್ನಿಂದ ಖರೀದಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದ ಆ ಮುತ್ತು ಇದೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಇದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತ, ನನ್ನ ಎದೆಗೂಡಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆ. ಅದು ದೊಡ್ಡದಾದಂತ ಸಿಹಿನೀರಿನ ಮುತ್ತು ಆಗಿತ್ತಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಆಕಾರ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಹಿಂದೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಒಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ತಕ್ಷಣ, "ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಏನೂ ಹೇಳಬೇಡ. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ಈ ಮುತ್ತಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೀರಿ?" ಎಂದು ಅವನು ಕೇಳಿದನು. ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಬಳಿ 7000 ರೂಪಾಯಿ ಕೇಳಿದೆ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಬದಲು, ನನಗೆ 3000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದಿದ್ದರೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು, "ನಾನು ಈ ಮುತ್ತಿಗೆ ನಿಮಗೆ 5000⁴⁶ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರೆ, ನೀವು ಈಗಾಗಲೇ ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿರುವ ನಷ್ಟಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಿಹಾರವೇ ದೊರೆತಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಳೆ ನೀವು ಬರುವುದಾದರೆ, ನಾನು ನಿಮಗೆ 5000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಜೊತೆಗೆ ನಿಮಗೆ ಒಂದು ಕಿಲ್ಲತ್ (*khil'at*)⁴⁷ ಮತ್ತು ಒಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಹೋಗಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಆಸೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ನಾನು ದೀರ್ಘ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ

⁴⁵ ಪುಸ್ತಕ I, ಅಧ್ಯಾಯ xix ರಲ್ಲಿ, ಇದೇ ವ್ಯವಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತ, ಅವರು ಅದನ್ನು 14 1/8 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪಡೆದಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಕಾರ, M Joret ಅವರು, p.158 n., ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ವಹಿವಾಟನ್ನು, 1660ರಲ್ಲಿ ಶೋಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ವಹಿವಾಟು (p.18 n., ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವಂತೆ) ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿರುವಂತಿದೆ. (ಪು. 31 ಅನ್ನು ಸಹ ನೋಡಿ.)

⁴⁶ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣದ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮುದ್ರಣದ ದೋಷದಿಂದ 7000 ಎಂದು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. 1679 ರ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು 5000 ಆಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಆ ಅಂಕಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

⁴⁷ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *killut* ಅನ್ನು *Calaat* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಸರಿಯಾದ ಪದ *khilat*. Hin., ಅಲ್ಲಿ ಗೌರವದ ವಸ್ತ್ರ.

ಕಿರಿಯ ವಯಸ್ಸಿನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವಂತೆ ವಿನಂತಿಸಿದೆನು. ಅದರಂತೆ, ಮರುದಿನ ರಾಜನು ಮಾತುಕೊಟ್ಟಂತೆ, ನಾನು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಈ ರಾಜಕುಮಾರರು ಗೌರವಿಸಲು ಬಯಸುವವರಿಗೆಲ್ಲಾ ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ನೀಡುವ ಗೌರವ ವಸ್ತ್ರ, ಶಾಲು, ಎರಡು ನಡುಪಟ್ಟಿಗಳು ಮತ್ತು ರುಮಾಲುಗಳನ್ನು ನನಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಶಾಲು ಮತ್ತು ಗೌರವ ವಸ್ತ್ರವು ಜರಾತರಿ ಕಸೂತಿ ಮಾಡಿದ ರೇಷ್ಮೆ ಬಟ್ಟೆಯಾಗಿತ್ತು, ಎರಡು ನಡುಪಟ್ಟಿಗಳು ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ ಗೆರೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು, ಹತ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ರುಮಾಲು ಬೆಂಕಿಯ ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿದ್ದು, ಚಿನ್ನದ ಗೆರೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು, ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ಸಣ್ಣ ಎಳೆಯಷ್ಟು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಜರಿ ಇದ್ದಂತಹ ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ಮಕಮಲು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊದಿಸಲಾದ, ಹಲ್ಲಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರದ ಕುದುರೆ ಇತ್ತು. ಅದರ ಲಗಾಮು ಬಹಳ ತೆಳುವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಯಾರೂ ಹತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಡಚ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಂಗುವ ಮನೆಯ ಬಳಿ ಅದನ್ನು ಕರೆತಂದ ನಂತರ ಒಬ್ಬ ಯುವಕನು ಅದನ್ನು ಏರಿದನು. ಕೂಡಲೇ ಅದು ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಗೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ರಭಸದಿಂದ ಅಲುಗಾಡಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರ, ಅದು ಆಸ್ಥಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲ ಜಾವಣಿಯನ್ನು ಎಗರಿ ದಾಟಿತು. ಆ ಡಚ್ ಯುವಕ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲೇ ಸಾಯುವುದರಿಂದ ಬಚಾವಾದನು. ಈ ರೀತಿಯ ರಭಸದ ಕುದುರೆಯು ನನಗೆ ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡ ನಾನು ಅದನ್ನು ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್‌ಗೆ ಮರಳಿ ಕೊಟ್ಟು ನಡೆದಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಜೊತೆಗೆ ಅವನು ಕೇಳಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಅಪರೂಪವಾದದ್ದನ್ನು ತಂದು ಕೊಡಲು ನಾನು ನನ್ನ ತವರಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ರಾಜನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಸಹ ಹೇಳಿದೆ. ನಾನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದು, ನನ್ನ ಮಾತು ಮುಗಿದ ನಂತರ ಅವನ ತಂದೆಯು ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತರುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿದನು. ಅದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಕುದುರೆ ಆಗಿದ್ದು, ಅದರ ಯುವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಬೆಲೆ 5000 ಇಕ್ವಿಸ್ (ecus)⁴⁸ ಆಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ⁴⁹ ಹೆಚ್ಚು ವಯಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಈಗಾಗಲೇ ಹಲ್ಲಣ ಮತ್ತು ಲಗಾಮನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ

⁴⁸ £1125, at 4s. 6d. the *ecu*.

⁴⁹ ಇಲ್ಲಿ ಈ ವಹಿವಾಟಿನ ಕುರಿತು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿವರ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ I, ಅಧ್ಯಾಯ xix ರಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರು ಅಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಮೂಲ ಬೆಲೆಯನ್ನು 3000 *ecus* ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದು ನೀಡಿದ್ದು, ನಂತರ ಅದು ಅವರ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಡದಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು 400 ರೂಪಾಯಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹಾಗೂ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಹಿಸ್ತಾ ಖಾನ್ ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಂದರು. ರಾಜಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಮುಂದೆಯೇ ಅದನ್ನು ಏರುವಂತೆ ನನಗೆ ಹೇಳಿದನು. ನಾನು ಇದುವರೆಗೂ ನೋಡಿದ್ದ ಬೇರೆ ಕುದುರೆಗಳಷ್ಟೇ ಉತ್ತಮ ನಡಿಗೆಯ ವೇಗವನ್ನು ಅದು ಹೊಂದಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಏರಿದಾಗ ರಾಜನು, "ಈಗ ನಿಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಯಿತೇ? ಈ ಕುದುರೆಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬೀಳಿಸದು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದ ತಿಳಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟೆನು; ಮರುದಿನ, ನನ್ನ ನಿರ್ಗಮನಕ್ಕೂ ಮೊದಲು, ಅವನು ನನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬುಟ್ಟಿಯ ತುಂಬಾ ಸೇಬು ಹಣ್ಣನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಈ ಬುಟ್ಟಿಯು ಶಹಾ ಜಹಾನನು ಅವನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಆರು ಬುಟ್ಟಿಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಅವೆಲ್ಲವೂ ಕಾಶ್ಮೀರ⁵⁰ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಬಂದಿದಂತಾಗಿದ್ದವು. ಜೊತೆಗೆ, ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಕಲ್ಲಂಗಡಿಯೂ ಇತ್ತು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲದರ ಬೆಲೆಯು 100 ರೂಪಾಯಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ನಾನು ಡಚ್ ಕಮಾಂಡರ್ ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟೆನು. ಇನ್ನೂ ಕುದುರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ನಾನು ಅದನ್ನು ಗೋಲೊಂಡಾದವರೆಗೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅದಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣ, ನಾನು ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ 500 ರೂಪಾಯಿಗೆ ಮಾರಿದೆ.

ಈಗ ಮತ್ತೆ ನಾಣ್ಯಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದಾದರೆ, ನಾನು ಈಗಾಗಲೇ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಲೂಯಿ ಡೋರ್ (Louis d'or - ಫ್ರೆಂಚ್ ದೇಶದ ಒಂದು ನಾಣ್ಯ) ಗಳೇ ಆಗಲೀ, ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ಅಥವಾ ಇಟಾಲಿಯನ್ ಪಿಸ್ತೋಲೆ (pistoles - 1537ರಿಂದ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾದ ಫ್ರೆಂಚ್ ಹೆಸರು) ಗಳೇ ಆಗಲೀ, ಅಥವಾ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಟಂಕಿಸಿದ ಇತರ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳೇ ಆಗಲೀ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವುದು ಲಾಭದಾಯಕವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವುಗಳಿಂದ ನಷ್ಟವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲದ ಭಾರತೀಯರು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲೇ ಅವರು ಲಾಭ ಗಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಇತರರು, ತಮ್ಮ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಸುಂಕದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಸಾಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ; ಒಂದು ವೇಳೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಮರೆಮಾಡಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಕೌಶಲ್ಯವಿದ್ದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಡ್ಯುಕೆಟ್‌ನ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಐದು ಅಥವಾ ಆರು ಸೋಲ್ಡ್ ಗಳ ಮೌಲ್ಯದಷ್ಟು ಲಾಭ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

⁵⁰ ಮೂಲದಲ್ಲಿ, Kachemir ಎಂದಿದೆ.

ಈಗ ನಾನು ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ದೇಶದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ, ಮತ್ತು ನಾನು ಮೊದಲಿಗೆ ವಿದೇಶೀ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಅವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ವಿದೇಶೀ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳೆಂದರೆ, ಜರ್ಮನ್ ರಿಕ್ಸ್ ಡಾಲರ್ಸ್ (*rix dalers*) ಗಳು⁵¹ ಮತ್ತು ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ರಿಯಾಲ್ಸ್ (*reals*) ಗಳು⁵². ರಿಕ್ಸ್ ಡಾಲರ್ಸ್ ಗಳನ್ನು ಪೋಲ್ಯಾಂಡ್, ಲಿಟಲ್ ಟಾರ್ಟರಿ, ಮತ್ತು ಮಸ್ಕೊವಿ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬರುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತರುತ್ತಾರೆ; ಇತರವುಗಳನ್ನು ಕಾನ್ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್, ಸ್ಪೀರ್ನ್, ಮತ್ತು ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯಾದಿಂದ ಬರುವವರು ತರುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರೇಷ್ಮೆಗಳನ್ನು ಮಾರಿದ ಅರ್ಮೇನಿಯನ್ ಜನಾಂಗದವರು ತರುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಸುಂಕದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ತಮ್ಮ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಪರ್ಷಿಯಾದ ಮೂಲಕ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಪರ್ಷಿಯಾ ದೇಶದ ರಾಜನ ನಾಣ್ಯವಾದ ಅಬಾಸಿಸ್ (*abasis*) ಗಳನ್ನಾಗಿ⁵³ ಟಂಕಿಸಲು ಅದನ್ನು ಟಂಕಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನ ಬಳಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ, ಈ ಅಬಾಸಿಸ್ ಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ತಂದಾಗ ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ರೂಪಾಯಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಟಂಕಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ, ಟಂಕಿಸುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಹಾಗೂ ಪರ್ಷಿಯಾದಲ್ಲೇ ಅದನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವಂತಹ ರಾಜನಿಗೆ ಸಲ್ಲ ಬೇಕಾಗಿರುವ ತೆರಿಗೆ ಎರಡೂ ಕಾರಣಗಳಿಂದ, ಶೇಕಡಾ 10¼ ರಷ್ಟು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರ್ಷಿಯಾಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ರಿಯಾಲ್ಸ್ ನ ಗುಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಪರ್ಷಿಯಾ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ನಡುವೆ ಶೇಕಡಾ 10¼ ರಷ್ಟು ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೆಚ್ಚು ನಷ್ಟವು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೆಲವೇ ಪದಗಳಲ್ಲಿ

⁵¹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *rix daler* ಅನ್ನು *Richedales* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆ, *reichs thaler*; Sir Issac Newton ಅವರ ಕೋಷ್ಟಕಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಹುತೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಸ್ವೆಲ್ಡಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ 4s. 7d. ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು 2s. 3d. ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಆಗ ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಅವರ 100 = 216 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ 4s. 10 1/4 d. ಸಮಬೆಲೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಿರುವಂತೆ, ಸ್ವೆಲ್ಡಿಂಗ್ ಮೌಲ್ಯವು ವಿನಿಮಯ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಮೆಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿರಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ.

⁵² ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Reale* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾದ, ಅಥವಾ Seville ನ "8 reals ನ ಒಂದು ತುಣುಕು" ಎಂದಿದ್ದ *real*, ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು 2s. 3d. ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು *ecu* ಅನ್ನು 4s. 6d. ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು 4s. ಗಳಿಂದ 4s. 10d. ವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಅದು *ecu* ಗೆ ಸರಾಸರಿಯಾಗಿ ಸಮಾನವಾಗಿತ್ತು.

⁵³ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Abassis* ಎಂದಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ *abasis* = 1s. 5d. ಯಿಂದ 1s. 6d. ವರೆಗೆ.

ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ನಾನು ಹಿಂದಿನ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ⁵⁴ ಪರ್ಷಿಯಾದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯ ದರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಪರ್ಷಿಯಾದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಿಯಾಲ್‌ನ ಮೌಲ್ಯವು 13 ಶಾಹಿಸ್ (*shahis*)ಗಳ⁵⁵ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅದು 3¼ ಅಬಾಸಿಸ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕೊರತೆ ಇದ್ದಾಗ, ಅವರು ಅರ್ಧ ಶಾಹಿ ಹೆಚ್ಚು ನೀಡುತ್ತಾರೆ; ಅಬಾಸಿಸ್ ಯು 4 ಶಾಹಿಸ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಟೊಮಾನ್ (*toman*)ಗೆ⁵⁶ 50 ಅಬಾಸಿಸ್‌ಗಳು ಅಥವಾ 200 ಶಾಹಿಸ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಒಂದು ರಿಯಾಲ್‌ಗೆ 13 ಶಾಹಿಸ್‌ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ 100 ರಿಯಾಲ್ಸ್‌ಗಳಿಗೆ ನೀವು 6½ ಟೊಮಾನ್ಸ್ ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ. ನೀವು 6½ ಟೊಮಾನ್ಸ್ ಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಟೊಮಾನ್‌ಗೆ 29½ ರೂಪಾಯಿಗಳಂತೆ, ಮತ್ತು, ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, 6½ ಟೊಮಾನ್ಸ್‌ಗೆ 191¾ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ, ನೀವು ನಾನು ಮುಂದೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವ ಸೆವಿಲಿಯಾನ್ ರಿಯಾಲ್ಸ್ (*Sevillian reals*) ಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ, 100 ರಿಯಾಲ್ಸ್‌ಗೆ ನೀವು 213 ರಿಂದ 215 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ; ಆದರೆ ಮೆಕ್ಸಿಕನ್ ನ 100 ರಿಯಾಲ್ಸ್‌ಗೆ ನೀವು ಕೇವಲ 212 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ, 100 ರಿಯಾಲ್ಸ್‌ಗೆ ನೀವು ಕೇವಲ 212 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಾಗ, ಈ 100 ರಿಯಾಲ್ಸ್‌ನ ಮೇಲೆ 10¼ ರಿಯಾಲ್ಸ್‌ನಷ್ಟು ಲಾಭ ಗಳಿಸುತ್ತೀರಿ, ಮತ್ತು ಸೆವಿಲಿಯಾನ್ ಗಳ ಮೇಲೆ ನೀವು 11 ಪ್ರತಿಶತ ಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ.

ಹಾಗಾಗಿ, ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳ ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ರಿಯಾಲ್ಸ್ ಇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ 100 ರಿಯಾಲ್ಸ್‌ಗೆ 208 ರಿಂದ 214 ಮತ್ತು 215 ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಎಂದರೆ, ಸೆವಿಲಿಯಾನ್ಸ್ ಗಳು, ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಉತ್ತಮ ತೂಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ನೀವು 100ಕ್ಕೆ 213 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ, ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ 215

⁵⁴ *Persian Travels*, Paris edition, 1676, p. 120.

⁵⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Shahi* ಯನ್ನು *Chaez* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಮೌಲ್ಯ Pers. = 4d. ಯಿಂದ 4½d. ವರೆಗೆ. ಇಂದು, ಸುಮಾರು 2 1/8 d. ಮಾತ್ರ.

⁵⁶ *Toman*. In Fryer's time (1677) = £3: 6: 8. P. Della Valle's estimate, sixty years earlier, was about £4: 10s. ; Sir T. Herbert's valuation, £3: 8: 4; at present only worth 7s. 6d. (Yule and Burnell, *Anglo-India Glossary*.) Fifty *abasis*, as above, equal £3: 10s. to £3: 15s. Forty=six *livres* and 11/2 *denier* (at 1s. 6d.), the equivalent given by Tavernier in Book III, chap. xxix = £3: 9s., while 29½ rupees at 2s. 3d. = £3: 6: 6½ only, and 15 *ecus* at 4s. 6d. = £3: 7: 6. But Tavernier, in his account of Persian coins, expressly says that the value given in *livres* is the most exact. (See *Persian Travels*, p. 122, Paris edition of 1676.)

ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ ಸಹ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲಭ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಾವವಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ವಿಫಲವಾಗಿವೆಯೇ ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ರಿಯಾಲ್ಸ್ 2 ರೂಪಾಯಿಗಿಂತ 3 ಗ್ರೋಸ್ (*gros*)⁵⁷ ಮತ್ತು 7½ ಗ್ರೇನ್ಸ್ (*grains*) ಹೆಚ್ಚು ತೂಕವಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ, ರೂಪಾಯಿಯು 11 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 14 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ನಷ್ಟು ಗುಣಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಸೆವೀಲಿಯಾನ್ ರಿಯಾಲ್, ನಮ್ಮ ಬಿಳಿ ಇಕ್ಕಿ (*ecu*) ಯಂತೆ, ಕೇವಲ 11 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೊಂದಿದೆ. ಮೆಕ್ಸಿಕನ್ ರಿಯಾಲ್ ಕೇವಲ 10 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 21 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ನಷ್ಟು ತೂಕವಿದೆ. 73 ವ್ಯಾಲ್ಸ್ (*vals*) ತೂಕವಿರುವ ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ರಿಯಾಲ್ ಗೆ, ನೀವು 4½ ಮಹ್ಮುದಿಸ್ (*mahmudis*) ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ. ಒಂದು ಮಹ್ಮುದಿಯ ಮೌಲ್ಯವು 20 ಪ್ರೈಸಾ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ರಿಯಾಲ್ ಗೆ ನೀವು 90 ಪ್ರೈಸಾಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಅವು ಉತ್ತಮವಾಗಿರಬೇಕು,⁵⁸ ಮತ್ತು ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ, 73 ವ್ಯಾಲ್ಸ್ ಗಳಷ್ಟು ತೂಕವಿರಬೇಕು; 81 ವ್ಯಾಲ್ಸ್ ⁵⁹ ಗಳು ಒಂದು ಒನ್ಸ್ (*ounce*) ಆದರೆ ಒಂದು ವ್ಯಾಲ್ 7 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಆಗಿರುತ್ತದೆ (ಮಾಪನಮಟ್ಟ).

ಜರ್ಮನಿಯ ರಿಕ್ಸ್ ಡಾಲರ್ಸ್ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅವು ರಿಯಾಲ್ಸ್ ಗಿಂತ ಭಾರ ಇರುವುದರಿಂದ, ನೀವು ಅವುಗಳ 100ಕ್ಕೆ 116⁶⁰ ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೂ ಕೊಡುತ್ತೀರಿ; ಹೀಗೆ

---

⁵⁷ The *gros* = 60.285 grains Troy, and the French *grain* = 0.837grs. Troy. Therefore , 3 *gros* 7½ *grs.* = 187 grains Troy. The weight of the *piastre*, or Seville piece of eight, was 17 dw. 12 *grs.*, and that of two rupees both, according to Sir Issac Newton, = 14 dw. 20 *grs.*, the difference being, therefore, 2 dw.16 *grs.* or 64 *grs.* ; I therefore conclude that the 3 *gros* above must either be a misprint for 1, or that the value given to the *gros* is three times too great; however the 62 1/3 *grs.* so deduced as the difference is slightly less than the 64 *grs.* deduced from Sir Issac Newton. The absolute weight of the *real* is given by Tavernier at 73 *vals*, or say 438 *grs.* Troy; and the weight of two rupees, according to him also, was 18 *deniers* 2 *grs.* = 454 French *grs.* = 380 Troy *grs.*, and the difference = 58 *grs.*, also too little.

⁵⁸ *Pecha* in the original, for *paisa*. Taking the *paisa* at 0.54 of a penny (see Appendix), 90 of them would be equal to 4s. 0½d., i.e. the value of a Spanish *real*, but this is too low, and therefore these *paisas* must have been worth 0.6 of a penny, or "good!" as Tavernier remarks.

⁵⁹ *Val*. The French "once," being equal to 482.312 *grs.* Troy, would give a value of nearly 5.95 *grs.* to the *val*. The *tola* is said, on p.34, to be = 32 *vals*, and therefore the *val* = 7 French *grs.* = 5.86 *grs.* Troy. Thevenot gives the value at 3 *gongy* (*ghunchi*), and this with the *ghunchi* at 1.79 *grs.* Troy. See Appendix to this volume.

⁶⁰ ಇದು 216 ಎಂದು ಮುದ್ರಣವಾಗುವ ಬದಲು ಆಗಿರುವ ದೋಷವಿರಲೇಬೇಕು.

100 ರಿಯಾಲ್ಸ್ ಮತ್ತು 100 ರಿಕ್ಸ್ ಡಾಲರ್ಸ್ ಗೆ 215 ಮತ್ತು 216 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರೂಪಾಯಿಯು 30 ಸೋಲ್ಸ್ ಗಿಂತ ಕಡಮೆ ಮೌಲ್ಯ ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ, ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ವೆಚ್ಚ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರೂಪಾಯಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

100 ನಾಣ್ಯಗಳಂತೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ರಿಯಾಲ್ಸ್ ಮತ್ತು ರಿಕ್ಸ್ ಡಾಲರ್ಸ್ ಗಳನ್ನು ತೂಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅವರು ಚಿನ್ನವನ್ನು ತೂಕ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತೂಕವು ಕಡಮೆ ಇದ್ದಂತಹ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಾನು ಈಗ ವಿವರಿಸುವಂತೆ, ಅವರು ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು, ಮೆಕ್ಸಿಕೊ ಮತ್ತು ಸೆವಿಲಿಯಾನ್ಸ್ ಗಳ⁶¹ ಎಲ್ಲಾ ರಿಯಾಲ್ಸ್ ಗಳು 21 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 8 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ಗಳಷ್ಟು ತೂಕ, ಅಂದರೆ 512 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ಗಳಷ್ಟು ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಬಿಳಿಯ ಇಕ್ಕೆಗೆ⁶², ಇದು 509 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ಗಳಿಗೆ⁶³ ಸಮಾನವಾದ 21 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 3 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ಗಳ ತೂಕ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಈಗ ನಾನು ದೇಶದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಭಾರತೀಯರು ಅವರ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಣಕ್ಕೆ ರೂಪಾಯಿ, ಅರ್ಧ, ಕಾಲು, ಎಂಟನೇ ಮತ್ತು ಹದಿನಾರನೇ ಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ ಬೆಲೆಯು 9 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 1 ಗ್ರೇನ್, ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಲೆಯು 11 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 14 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ಎಂಬಂತೆ ಇದೆ. ಅವರು ಮಹ್ಮುದಿ⁶⁴

⁶¹ The *piastre*, or Seville piece of eight, weighed, according to Sir Issac Newton, 17 dw. 12gr. = 420 grs. Troy, and its sterling value in silver was 54d. = 4s.6d.

⁶² The old *ecu* of France, of 60 *sols Tournois*, weighed also, according to Sir Issac Newton, 17 dw. 12 gr. = 420 grs. Troy, and its sterling was also 4s.6d.

⁶³ The 509 grs. of Tavernier is a misprint for 507; it is repeated in the edition of 1713. The equivalent of 507 grains is 424.5 Troy grains, or 4.5 grs. more than Sir Issac Newton's figure in preceding note.

⁶⁴ *Mamoudi* in the original, for *mahmudi* = 20 *paisa*, or two-fifths of a rupee and therefore = 10.8d., the rupee being 2s.3d. Other relations given by our author in his account of Persian money give a less value for the *mahmudi*, namely one-sixteenth of the Venetian *sequin*, and one-eighth of the Spanish dollar, or 7d. and 6½d. The value as deducted from the *abasi* would seem, however, to be the mean of these, or from 8½d. to 9d. nearly. Several writers give to the Surat *mahmudi* a value of one shilling. It was subject to constant variation.

ಎಂಬ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಸೂರತ್ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್⁶⁵ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಭಾರತದ ಸಣ್ಣ ನಾಣ್ಯವು ತಾಮ್ರದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಅದನ್ನು *ಪ್ರೊಸಾ* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇದು ನಮ್ಮ ಎರಡು *ಲಿಯಾ (liards)* ಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅರ್ಧ *ಪ್ರೊಸೆ*, ಎರಡು *ಪ್ರೊಸೆ* ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು *ಪ್ರೊಸೆ* ಯಂತೆ ಇವೆ. ನೀವು ಯಾವ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವಿರೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗೆ ನೀವು ಹೆಚ್ಚು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಈ *ಪ್ರೊಸೆ*ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ. ನಾನು ಈ ಹಿಂದೆ ಸೂರತ್ ಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಗೆ 49 *ಪ್ರೊಸೆ* ಬೆಲೆ ಇತ್ತು, ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅದು 50 *ಪ್ರೊಸೆ* ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಬಾರಿ 46 *ಪ್ರೊಸೆ* ಬೆಲೆ ಹೊಂದಿದ್ದೂ ಇದೆ⁶⁶. ಆಗ್ರಾ ಮತ್ತು ಜಹಾನಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ, ಅದರ ಬೆಲೆ 55 ಮತ್ತು 56 *ಪ್ರೊಸೆ* ದಂತೆ ಇದೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ನೀವು ತಾಮ್ರದ ಗಣಿಗಳನ್ನು⁶⁷ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು *ಪ್ರೊಸೆ*ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ. *ಮಹ್ಮದಿ*ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ 20 *ಪ್ರೊಸೆ* ಯಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಹಣವಿದೆ: ಅವು ಸಣ್ಣ ಕಹಿ ಬಾದಾಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಚಿಪ್ಪುಗಳು. ನನ್ನ ಇತಿಹಾಸದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಗುಜರಾತ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯವೊಂದರಲ್ಲೇ ಅವರು ಪರ್ಷಿಯಾದಿಂದ ತರುವ ಈ ಕಹಿ ಬಾದಾಮಿಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕಾಸಿನಂತೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಬತ್ತಿದ, ಒಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮರವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಮ್ಮ ಪೂರಕಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರು ಇವುಗಳನ್ನು *ಬದಾಮ್*⁶⁸ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವು ಕಾಲೊಸಿಂತ್ (*colocynth* - ಸೋರೆ, ಕುಂಬಳ ಮೊದಲಾದ ಕಾಯಿಗಳ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಕಾಯಿ) ಕಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಹಿ ಇರುವುದರಿಂದ

⁶⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು *Guzerate* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

⁶⁶ Fifty *paisa* at 0.54d. (see p. 25) = 2s. 3d. Thevenot, although he says that the rupee = 29.30 sols, adds that it equalled 32½ to 33½ *paisa* only. (*Voyages*, Paris, 1684, p. 52.)

⁶⁷ ಈ ತಾಮ್ರ ಗಣಿಗಳು ಎಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನೂ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ; ಬಹುಶಃ ಈಗಿನ Singhana ಮತ್ತು Rajputana ದಂತಹ ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಪುರಾತನ ಗಣಿಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರಗಳನ್ನು *Economic Geology of India*, p. 259ರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

⁶⁸ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *badam* ಅನ್ನು Baden ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. (Pers. and Hin.), *Amygdalus communis*, L., var. *amara*, D.C.

ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮನ್ನು ರಂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಬಹುದು ಎಂಬ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ಪ್ರೈಸಿಗೆ 35 ಅಥವಾ 40 ಬದಾಮ್‌ಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ⁶⁹.

ಈ ರೀತಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಹಣವೆಂದರೆ, ಅದು ಕವಡೆಗಳು (cowries). ಇವುಗಳು ಅಂಚುಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ವಿಶ್ವದ ಬೇರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಾಗದ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಮಾಲ್ಡೀವ್ಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ⁷⁰. ಇವು ಈ ದ್ವೀಪಗಳ ರಾಜನ ಪ್ರಮುಖ ಆದಾಯದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಇವುಗಳನ್ನು ಹಣವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಲೆಂದು ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ, ಬಿಜಾಪುರ್ ಮತ್ತು ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ, ಮತ್ತು ಅಮೆರಿಕಾದ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ⁷¹. ಸಮುದ್ರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನೀವು ಒಂದು ಪ್ರೈಸಿಗೆ 80 ಕವಡೆಗಳ ವರೆಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತೀರಿ, ಮತ್ತು ದಡವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅದರ ಬೆಲೆ ಕಡಮೆ ಆಗುತ್ತದೆ, ಸಾಗಣೆಯ ಕಾರಣ; ಹಾಗಾಗಿ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರೈಸಿಗೆ ಕೇವಲ 50 ಅಥವಾ 55 ಕವಡೆಗಳು ಅಷ್ಟೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಭಾರತೀಯರ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ವಿಧಾನವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ:

100,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು = ಒಂದು *lekke*,⁷²

100,000 *lekkes* = ಒಂದು *kraur*,⁷³

100,000 *kraurs*= ಒಂದು *padan*,⁷⁴

100000 *padans*= *nil* (ಏನೂ ಇಲ್ಲ).

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಶ್ರಾಫ್ (Shroff)⁷⁵ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಹಣದ ವಿನಿಮಯಗಾರ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕದು ಎನ್ನಬಹುದು. ಇವರು

⁶⁹ Thevenot 68 ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ; ಬಹುಶಃ ಅವನು ಎರಡು ಪ್ರೈಸಿಯ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಬಹುದು. (*Voyages*, p. 53.)

⁷⁰ ಇದು ತಪ್ಪಾದ ಗ್ರಹಿಕೆ. ಏಕೆಂದರೆ, Maldives ನಾಣ್ಯಗಳ ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದವಾದರೂ ಸಹ, ಹಣವಾಗಿ ಕವಡೆಗಳು (*Cypraea moneta*) ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು *cori* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

⁷¹ ಈ ಕವಡೆಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಇಂದಿಗೂ West Coast of Africa ಮತ್ತು West Indies ನಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ.

⁷² *Lack* or *Lakh*, Hin.

⁷³ *Crore* ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಸರಿಯಾಗಿ *karor* (Hin.), ಬೆಲೆ 100 ಲಕ್ಷಗಳು, ಅಥವಾ 10,000,000 (ಹತ್ತು ದಶಲಕ್ಷಗಳು). ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಇದನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ತಪ್ಪು. ಆದಾಗ್ಯೂ, Thevenot ಇಂತಹದ್ದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ (*Voyage*, p. 52); ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಬಿಲಿಯನ್, ಟ್ರಿಲಿಯನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಇದೇ ರೀತಿಯ ವಿರೋಧಾಭಾಸದ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. Comp. *Ain-i-Akbari*, Gladwin, ed. 1800, vol.ii, p. 391.

⁷⁴ *Padam* ನ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು 10 ರಿಂದ 1000 ಬಿಲಿಯನ್ ನ ತನಕ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಹಣವನ್ನು ರವಾನಿಸುವ ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಬ್ಯಾಂಕರ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಈ ವಿನಿಮಯಗಾರರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಅಧಿಪತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಹೊಂದಿರುವ ಕಾರಣ, ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ರೂಪಾಯಿಯ ಪ್ರೈಸೆಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು, ಮತ್ತು ಪ್ರೈಸೆಗೆ ಕವಡೆಗಳ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದವರು ಇರುವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಣ ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಯೆಹೂದ್ಯರು ತುಂಬಾ ತೀಕ್ಷ್ಣಮತಿಯುಳ್ಳವರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಈ ವಿನಿಮಯಗಾರರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಈ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೇವಲ ಶಿಷ್ಯರಂತೆ ಅಷ್ಟೇ⁷⁶.

[ಮೂಲದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ಅಂಕೆಗಳಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೋಷ್ಟಕವೊಂದನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.]

ಪಾವತಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಅವರು ಬಳಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಅಷ್ಟೇನೂ ಅನುಕೂಲಕರವಾದುದಲ್ಲ, ಮತ್ತು ನಾನು ಈಗಾಗಲೇ ಪಾವತಿಯನ್ನು ಆ ನಾಣ್ಯದ ಮೂಲಕ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಚಿನ್ನದ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಟಂಕಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಮೌಲ್ಯವು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಟಂಕಿಸಿದ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕಡಮೆ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಳೆಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಬದಲಾಗುವ ಕಾರಣ, ಅವು ಸವೆದು ತೂಕ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹಗುರವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ನೀವು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವಾಗ, ಶಹಾ-ಜಹಾನಿ(Shah-Jahani)⁷⁷ ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಹೊಸ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೂಲಕ ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಹೇಳದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಮಗೆ ಹದಿನೈದು ಅಥವಾ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಟಂಕಿಸಿದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಶೇಕಡಾ 4ರಷ್ಟು ನಷ್ಟವಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಎರಡು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಟಂಕಿಸಿದ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ಈಗಾಗಲೇ ಶೇಕಡಾ ¼, ಅಥವಾ ಕನಿಷ್ಠ 1/8 ಭಾಗವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ಈ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರೈಸಾ ಅನ್ನು ಯಾವಾಗ ಟಂಕಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಓದಿ

⁷⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Cheraf* ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿರುವ ಹಣ-ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಥವಾ ಬ್ಯಾಂಕ್ ನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ *Ar. Sarraf* ನಿಂದ *Shroff* ಎಂಬ ಬಿರುದು ಬಂದಿದೆ.

⁷⁶ ಸ್ಥಳೀಯರ ತೀಕ್ಷ್ಣಮತಿಗೆ ಒಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರುವ ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಸಹ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

⁷⁷ ಮೂಲದಲ್ಲಿ *Cha Jenni* ಎಂದಿರುವ ಇದು ಶಹಾ ಜಹಾನ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಟಂಕಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಾರದ ಬಡ ಜನರು ಮೋಸಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಒಂದು ಪೈಸಾ ಅಥವಾ ಅರ್ಧ ಪೈಸಾದಂತೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಪೈಸೆಗೆ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಕವಡೆಗಳಂತೆ ಅವರಿಂದ ಕಡಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು ನಕಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅವು ಕಾಣ ಸಿಗುವುದು ಬಹಳ ವಿರಳ. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಿಂದ ಪಡೆದ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ನಕಲಿ ರೂಪಾಯಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ನಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅಂತಹದು ಏನಾದರೂ ಕೇಳಿ ಬಂದರೆ ಅಂತಹವರು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜನ ಆದೇಶದ ಅನುಸಾರ, ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಚೀಲವನ್ನು ಅದನ್ನು ನೀಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬೇಕು. ತದನಂತರ, ನಕಲಿ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪತ್ತೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ಅದು ಒಬ್ಬರಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕೈಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ನಕಲಿ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪತ್ತೆ ಆದರೆ, ಆಗ ಏಕೈಕ ದಂಡನೆಯಾಗಿ ಆ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದವನ ಒಂದು ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಕಲಿ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಅವರು ವಿಫಲರಾಗಿ, ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ದೋಷಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರೆ, ಅವನ ಬಳಿ ಒಂದಷ್ಟು ದಂಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ವಿನಿಮಯಗಾರರಿಗೆ ಇದುವೇ ಬಹಳ ಲಾಭದಾಯವಾಗಿರುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾರಾದರೂ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ನಕಲಿಯೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅದನ್ನು ವಿನಿಮಯಗಾರರಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ವಿನಿಮಯಗಾರರು ಪ್ರತಿಶತಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ 1/16 ರಷ್ಟು ಕಮಿಷನ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು ರಾಜನ ಸಾರ್ಕೆ(*sarquet*)⁷⁸ ಅಥವಾ ಅವನ ಖಜಾನೆಯಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಹುಳುಕು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಖಜಾನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಜನ ವಿನಿಮಯಗಾರರು ಅವುಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿನಿಮಯಗಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಖಜಾನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಮೊದಲು, ಅದನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಇದ್ದಿಲು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು

⁷⁸ ಪ್ರಾಯಶಃ *zakhira n Sarquet* ಎಂದಿರಬಹುದು, Hin., ಅಂದರೆ, ಖಜಾನೆ. ಆದರೆ ಅದು ಬಹುಶಃ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಖಜಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ *mal-i-sarkar*, ಅಥವಾ *khazana-i-sarkar* ಎಂಬುದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು.

ಕೆಂಪಾದಾಗ ನೀರಿನಿಂದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಆ ನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಳಿಯಾಗಿ ಇರದಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಮಿಶ್ರಲೋಹವಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂತೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಕತ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಖಜಾನೆಗೆ ಸೇರಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಇರಿಯದಂತೆ ಕೇವಲ ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕುಳಿ ಮಾಡುವಂತೆ ರಂಧ್ರಕ ಯಂತ್ರದಿಂದ ಬಡಿಯುತ್ತಾರೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇಂತಹ ಏಳು ಅಥವಾ ಎಂಟು ತೂತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ, ಅಂದರೆ ಅವು ಏಳು ಅಥವಾ ಎಂಟು ಬಾರಿ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿವೆ ಎಂದರ್ಥ. ನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ನಾಣ್ಯಗಳಂತೆ ಹಲವಾರು ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಮಹಾ ಬೊಕ್ಕಸದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೊಹರು ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಟಂಕಿಸಿ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ ಬರೆಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತರ ಖಜಾಂಚಿಯರು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಲಾಭವು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರುವುದು. ಯಾರೇ ಒಬ್ಬರು ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದರು ಅವರು ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಟಂಕಿಸಿದ ಹೊಸ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬಂದಾಗ ಖಜಾಂಚಿಯರು ಅದನ್ನು ಹಳೆಯ ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಶೇಕಡ 6 ರಷ್ಟು ನಷ್ಟವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ; ಮತ್ತು ಅವರು ಹೊಸ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನೇ ಕೇಳಿದರೆ, ಆಗ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಬಾರಿ ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನ್⁷⁹ ಗೆ ನಾನು ತಂದಿದ್ದುದನ್ನು ಮೊದಲು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ನೀಡಿದ್ದ ಮಾತಿನಂತೆ ನನ್ನ ಐದನೇ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದೆ. ನಾನು ಸೂರತ್‌ಗೆ ಬಂದ ತಕ್ಷಣವೇ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆಗ ಅವನು ತಾನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಡೆಕ್ಕನ್⁸⁰ ಒಂದು ಪಟ್ಟಣವಾದ ಚೌಪಾರ್ಟ್ (Choupart) ನಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವಂತೆ ನನಗೆ ಆಜ್ಞೆ ನೀಡಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಅವನನ್ನು ತಲುಪಿದ ನಾನು, ಯೂರೋಪಿನಿಂದ ತಂದ ಬಹುತೇಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾತುಕತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ ಮಾರಿದೆ. ನಂತರ ಅವನು ನನಗೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅದೇ ವೇಳೆ ಪಾವತಿ ಮಾಡಲು ಸೂರತ್ ನಿಂದ ಹಣ ಬರುವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅದು

⁷⁹ Shaista Khan. See p.18 n.

⁸⁰ ಪುಸ್ತಕ II, ಅಧ್ಯಾಯ xi ರಲ್ಲಿ, ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು Choupar ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಬಹುಶಃ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಶೋಲಾಪುರ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಈ ಮಾರಾಟವನ್ನು 1660ರಲ್ಲಿ, ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಐದನೇ ಬಾರಿಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದಾಗ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮ *Persian Travels* ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಆರನೇ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, 1664ರಲ್ಲಿ Ispahan ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ, ಹಿಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ತೋರಿಸಿದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು Shaista Khan ಗೆ 1,20,000 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ (Book IV, p.467).

ಬಂದ ನಂತರ ನನ್ನ ಬಳಿ ಖರೀದಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಹಣ ನೀಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಇಷ್ಟೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ರಾಜಕುಮಾರನ ಬಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದನ್ನು ನನಗೆ ನಂಬಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಅವನು ನನಗೆ ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಿದ್ದ ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತುಣುಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದಷ್ಟು ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದೆನಿಸಿತು. ನಾನು ಭಾವಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು ಕೂಡ; ಆದರೆ ನನಗೆ, ನನ್ನ ಜನರಿಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕೊರತೆಯಾಗದಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಹಾರವನ್ನು ಸಂಜೆ ಮತ್ತು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ತಲುಪಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಿದನು. ಜೊತೆಗೆ, ಹಲವು ದಿನಗಳು ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಊಟ ಮಾಡುವಂತೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳು ಕಳೆಯಿತಾದರೂ, ಅವನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಹಣದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಾತು ಇರಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿಬರಲೆಂದು ಅವನ ಬಿಡಾರದ ಬಳಿ ಹೋದೆ.

ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದವನಂತೆ ಕಂಡನು, ಮತ್ತು ಕುಪಿತ ಮುಖಭಾವದೊಂದಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, "ನೀವು ಹಣ ಪಡೆಯದೇ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು?" "ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆಯದೇ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ನಂತರ ನಿಮಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಡುವವರು ಯಾರು?" ಎಂದು ಅವನು ನನಗೆ ಕೇಳಿದನು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವನಷ್ಟೇ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಮುಖಭಾವವನ್ನು ಹೊತ್ತು: "ನನ್ನ ರಾಜನು ಅದು ನನಗೆ ದಕ್ಕುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಎಷ್ಟು ಉದಾರ ಸ್ವಭಾವದವನೆಂದರೆ, ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ತೃಪ್ತಿ ಪಡೆಯದ ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಅವನು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ " ಎಂದು ನಾನು ಉತ್ತರಿಸಿದೆ. ಆಗ ಮತ್ತೆ ಕೋಪದಿಂದ "ನಿನ್ನ ರಾಜನು ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಗೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು, "ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಉತ್ತಮ ಯುದ್ಧ ನೌಕೆಗಳ ಮೂಲಕ" ಎಂದು, "ಮೋಕಾದಿಂದ ಬರುವಂತಹ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು ಅವುಗಳನ್ನು ಸೂರತ್ ನ ಬಂದರು ಅಥವಾ ತೀರಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ" ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದೆ.

ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅವನು ಕೆಣಕಿದಂತವನಾಗಿ ತನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ಅವನು ತಕ್ಷಣವೇ ತನ್ನ ಬೊಕ್ಕಸದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಔರಂಗಾಬಾದ್ ನಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಹ ವಿನಿಮಯ ಪತ್ರವನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು

ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ⁸¹ಗೆ ಔರಂಗಾಬಾದ್ ನ ಮೂಲಕವೇ ಹಾದು ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮೇಲಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹಣವನ್ನು ಒಯ್ಯುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಅಪಾಯವನ್ನು ಅದು ತಪ್ಪಿಸಿತು. ಮರುದಿನ, ನಾನು ನನ್ನ ವಿನಿಮಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದು, ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವ ವೇಳೆಗೆ ಅವನ ಕೋಪ ತಣ್ಣಗಾಗಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಅವನು ನಾನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ ಅವನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು ಎಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿನಂತಿಸಿದನು; ಅದರಂತೆ ನನ್ನ ಆರನೇ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದೆನು⁸². ನಾನು ಸೂರತ್ ಗೆ ಬಂದಾಗ, ಅವನು ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ನಾನು ಪರ್ಷಿಯಾದ ರಾಜನಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಗೆ ಮಾರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅವನು ನನ್ನಿಂದ ಖರೀದಿಸಿದನು.

ಅವನು ನನಗೆ ನೀಡಬೇಕಿದ್ದ ಹಣದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವುದಾದರೆ, ನಾನು ಔರಂಗಾಬಾದ್ ಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ, ನನ್ನನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ನೋಡದಿದ್ದ ಬೊಕ್ಕಸದ ಪ್ರಧಾನ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲು ಹೋದಾಗ ಆತನು ನಾನು ಬಂದಿರುವ ಕಾರಣ ಅವನಿಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ತನಗೆ ಸೂಚನೆ ದೊರೆತಿದ್ದು, ನನಗೆ ನೀಡಬೇಕಿದ್ದ ಹಣವನ್ನು ಅವನು ಖಜಾನೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು⁸³. ನನಗೆ ನೀಡಬೇಕಿದ್ದ ಹಣದ ಎಲ್ಲಾ ಚೀಲಗಳನ್ನು ತಂದಾಗ, ನಾನು ನನ್ನ ಕಡೆಯ ವಿನಿಮಯಗಾರನಿಗೆ ಒಂದು ಚೀಲವನ್ನು ತೆರೆದು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 2 ರಷ್ಟು ನಷ್ಟವಾಗುವ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾನು ತಕ್ಷಣವೇ ಬೊಕ್ಕಸದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಇದು ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹಾಗೂ ನಾನು ನನ್ನ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಶೈಸ್ತಾ ಖಾನನ ಬಳಿ ದೂರು ನೀಡಲು ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಹಣವನ್ನು ಹೊಸ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೂಲಕವೇ ನನಗೆ ನೀಡಲು

⁸¹ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಟರ್ನಿಯೇರ್ ಅವರ ಗಮ್ಯಸ್ಥಾನದ ಕುರಿತು ಇನ್ಯಾವುದೇ ಸೂಚನೆಗಳು ಇರುವಂತೆ ಇಲ್ಲ; M. Joret ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ಅವರು ಈ ವರ್ಷದ (1660) ಉತ್ತರಾರ್ಧವನ್ನು ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಸೂರತ್ ಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿರಬಹುದು, ಮತ್ತು ಇದೇ ವರ್ಷದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 1661 ರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ Bandar Abbas ಗೆ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ತೊಡಗಿರಬಹುದು.

⁸² In 1666. (See Book 1, chap. viii.)

⁸³ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ (ಪುಸ್ತಕ II, ಅಧ್ಯಾಯ xi) ಅವರು Dultabat (Daulatabad) ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ, ಅವರ ಬರುವಿಕೆಯ ಕುರಿತು ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಬೊಕ್ಕಸದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೂಲಕ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಉದ್ದೇಶ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ-ತೊಡಕುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಬದಲು, ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ನಿಖರತೆಯನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆದೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ, ಇಲ್ಲವೇ ನಾನು ನನ್ನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ: ಇದನ್ನು ನಾನು ತಕ್ಷಣವೇ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕಡೆಯ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಸರಿಯಾದ ವೇಳೆಗೆ ನನಗೆ ಯಾವುದೇ ಉತ್ತರ ದೊರಕದ ಕಾರಣ, ನಾನು ಬೊಕ್ಕಸದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ರಾಜಕುಮಾರನಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸುದ್ದಿಯು ಬಾರದ ಕಾರಣ ಸ್ವತಃ ನಾನೇ ಹೋಗಿ ನಾನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈಗಾಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಬಂದಿತ್ತು ಎಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸಿತು, ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಹೋಗುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅವನು ನಾನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರಮದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನೋವು ಉಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಹಾಗೂ ನಾವು ಪರಸ್ಪರ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅವರು ನನಗೆ ನಷ್ಟ ಮಾಡಹೊರಟಿದ್ದ ಶೇಕಡಾ 2 ರಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕುರಿತು ಹಲವು ಚರ್ಚೆಗಳಾದ ನಂತರ, ನಾನು ಅದರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 1 ರಷ್ಟನ್ನು ಪಡೆದೆ; ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಅಂದು ನಾನು ಗೋಲ್ಡ್‌ಮಾಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಣದ ವಿನಿಮಯದ ಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಿದ್ದ ಓರ್ವ ಶ್ರಾಫ್ ಅನ್ನು ಭೇಟಿ ಆಗದೆ ಹೋಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಶೇಕಡಾ 1 ರಷ್ಟನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಶ್ರಾಫ್ ಬಳಿ ಹಣವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಕಾರಣ, ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ಹಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇರೆಗೆ ಪಡೆದನು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಾನು ಅಷ್ಟೇ ಮೊತ್ತದ ಹಣವನ್ನು ಹೊಸ ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೋಲ್ಡ್‌ಮಾಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಈ ವಿನಿಮಯಗಾರರು ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಹದಿಮೂರು ಸಣ್ಣ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವು ತಾಮ್ರದಿಂದ ಮತ್ತು ಉಳಿದವು ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಅವುಗಳನ್ನು "ಒರೆಗಲ್ಲುಗಳು (touches)"⁸⁴ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹದಿಮೂರು ತುಂಡುಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತವುಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಂದು ಸಿದ್ಧಬೆಳ್ಳಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ; ಏಕೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಬೆಳ್ಳಿ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮಾಡುವವನ ಬಳಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು

⁸⁴ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಒರೆಗಲ್ಲುಗಳ ಆಕೃತಿಯೊಂದರ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಅವುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು *Ain-i-Akbari* ಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು 9 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 8 ಗ್ರೇನ್ಸ್, ಅಥವಾ 32 ಪ್ಯಾಲ್ಸ್ (ನಾನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, 81 ಪ್ಯಾಲ್ಸ್ ಒಂದು ಒನ್ಸ್ (once) ⁸⁵ ಗೆ ಸಮಾನ) ಗಳ ತೂಕಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವಂತ ತೋಲ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ತೂಕದ ಮೂಲಕ ಖರೀದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 100 ತೋಲಗಳು 38 ಒನ್ಸ್ 21 ಡೆನಿಯರ್ಸ್ ಮತ್ತು 8 ಗ್ರೇನ್ಸ್ ಗಳಷ್ಟು ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೆಳಗಿನವು ಭಿನ್ನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತ ಬೆಳ್ಳಿಯ 13 ಪ್ರಮಾಣಕಗಳು ಮೊದಲ ಮತ್ತು ಅತಿ ಕಡಮೆ ಮಾನದಂಡವನ್ನು ಅವರು ತೋಲಕ್ಕೆ 15 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 9 ಸೋಲ್ಸ್ 2 ಡೆನಿಯರ್ಸ್⁸⁶.

ಎರಡನೆಯದನ್ನು 18 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 10 ಸೋಲ್ಸ್ 2 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಮೂರನೆಯದನ್ನು 20 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 12 ಸೋಲ್ಸ್ 6 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ನಾಲ್ಕನೆಯದನ್ನು 23 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 14 ಸೋಲ್ಸ್ 6 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಐದನೆಯದನ್ನು 26 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 15 ಸೋಲ್ಸ್ 10 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಆರನೆಯದನ್ನು 29 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 17 ಸೋಲ್ಸ್ 6 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಏಳನೆಯದನ್ನು 33 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 19 ಸೋಲ್ಸ್ 2 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಎಂಟನೆಯದನ್ನು 35 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 20 ಸೋಲ್ಸ್ 10 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಒಂಬತ್ತನೆಯದನ್ನು 38 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 22 ಸೋಲ್ಸ್ 6 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಹತ್ತನೆಯದನ್ನು 40 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 24 ಸೋಲ್ಸ್ 2 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯದನ್ನು 43 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 25 ಸೋಲ್ಸ್ 10 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

⁸⁵ See p. 25.

⁸⁶ sol ನ ಬೆಲೆಯು ecu ನ 4s. 6d., ಯ 60ನೇ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅದರ ಮೌಲ್ಯವು 0.9 penny ಆಗಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಅವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರೈಸಾ 0.54 penny ಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. 25 ನೇ ಪುಟ ಮತ್ತು ಅನುಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯದನ್ನು 46 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 27 ಸೋಲ್ಡ್ 6 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಹದಿಮೂರನೆಯದನ್ನು 49 ಪ್ರೈಸೆಯಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೌಲ್ಯ 29 ಸೋಲ್ಡ್ 2 ಡೆನಿಯರ್ಸ್.

ಈ ಶ್ರಾಘ್‌ಗಳು ಅಥವಾ ಹಣದ ವಿನಿಮಯಗಾರರು, ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಭಾರತೀಯರ ಅತಿ ಕಂಜುಸುತನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಲು ನಾನು ಮರೆಯಬಾರದು; ಮತ್ತು ಈ ಕುರಿತು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ ಇರುವ ಒಂದು ಅತ್ಯಂತ ವಿಶೇಷ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಲೋಹಪರಿಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಒರೆಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಚಿನ್ನದ ಅವಶೇಷವನ್ನು (ಅದರ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿವರಣೆಯೂ ನೀಡಲಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ), ಅದು ಎಷ್ಟೇ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಚಿನ್ನವಾದರೂ ಸರಿ ಅದನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ, ಅವರು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಪ್ಪು ರಾಳ (pitch) ಮತ್ತು ಮೇಣದಿಂದ ಮಾಡಿರುವಂತಹ ಉಂಡೆಯಿಂದ ಆ ಚಿನ್ನವುಳ್ಳ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಉಜ್ಜುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಅವರು ಆ ಉಂಡೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉಂಡೆ ನಮ್ಮ ಟೆನಿಸ್ ಕೋರ್ಟ್ ಚೆಂಡುಗಳ ಗಾತ್ರದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಒರೆಗಲ್ಲು ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಂತಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಸುಂಕಪದ್ಧತಿಗಳು ಮತ್ತು ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಗಮನಿಸಿದ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಇಷ್ಟೆ, ಮತ್ತು ಈಗ ಹೇಳಲು ಉಳಿದಿರುವುದು ಕೇವಲ ವಿನಿಮಯದ ವಿಷಯವಷ್ಟೆ.

ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಸರಕುಗಳು, ಮತ್ತು ಗೋಲ್ಡ್‌ಮಂಡಾ ಹಾಗೂ ಬಿಜಾಪುರ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ಕೆಲವು ಸರಕುಗಳು ಸೂರತ್‌ಗೆ ಸಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಅವು ಏಷ್ಯಾ ಮತ್ತು ಯುರೋಪ್‌ನ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ರಫ್ತು ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಈ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಲಾಹೋರ್, ಆಗ್ರಾ, ಅಹಮದಾಬಾದ್, ಸಿರೋಂಜ್, ಬುರ್ಹಾನಪುರ್, ಡಾಕಾ, ಪಾಟ್ನಾ, ಬನಾರಸ್, ಗೋಲ್ಡ್‌ಮಂಡಾ, ಡೆಕ್ಕನ್, ಬಿಜಾಪುರ್ ಮತ್ತು ದೌಲತಾಬಾದ್⁸⁷ ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸೂರತ್‌ನಿಂದ

⁸⁷ ಲಾಹೋರ್, ಆಗ್ರಾ, ಅಹಮದಾಬಾದ್, ಸಿರೋಂಜ್, ಬೆರ್ಹಾನಪುರ್ ಅಥವಾ ಬುರ್ಹಾನಪುರ್, ಡಾಕಾ, ಬೆನಾರಸ್, ಗೋಲ್ಡ್‌ಮಂಡಾ, ಡೆಕ್ಕನ್, ಬಿಜಾಪುರ್, ಮತ್ತು ದೌಲತಾಬಾದ್. ಮುಂದಿನ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಕಾಗುಣಿತಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುವುದು.

ಹೋದಾಗ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಅವರು ಹೋದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಅದೇ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಅವನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತು ಅವನು ಖರೀದಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಹಣ ನೀಡಲು ಅವನಿಗೆ ಅದರ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಆಗ ಅವನು ಎರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪಾವತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಆ ಹಣದ ಮೊತ್ತವನ್ನು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿನಿಮಯ ದರದಲ್ಲಿ, ಸೂರತ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಾಹೋರ್‌ನಲ್ಲಿ, ಸೂರತ್ ನ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಶೇಕಡ 6¼ ರಷ್ಟರವರೆಗೆ ಏರುತ್ತದೆ.

ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ 4¼ ರಿಂದ 5 ರವರೆಗೆ.

ಅಹಮದಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ 1 ರಿಂದ 1 ½ ರವರೆಗೆ.

ಸಿರೋಂಜ್‌ನಲ್ಲಿ 3ಕ್ಕೆ.

ಬುರ್ಹಾನ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ 2½ ರಿಂದ 3 ರವರೆಗೆ.

ಡಾಕಾದಲ್ಲಿ 10ಕ್ಕೆ.

ಪಾಟ್ನಾದಲ್ಲಿ 7 ರಿಂದ 8 ರವರೆಗೆ.

ಬೆನಾರಸ್‌ನಲ್ಲಿ 6ಕ್ಕೆ.

ಈ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೇವಲ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿನಿಮಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು, ಮತ್ತು ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತದಕ್ಕೆ ವಿನಿಮಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಷ್ಟೇ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದಲ್ಲಿ 4 ರಿಂದ 5ರವರೆಗೆ.

ಗೋವಾದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅಷ್ಟೇ.

ಡೆಕ್ಕನ್ ನಲ್ಲಿ 3ಕ್ಕೆ.

ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ 3ಕ್ಕೆ.

ದೌಲತಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ 1 ರಿಂದ 1½ ವರೆಗೆ.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಜರು ಅಥವಾ ಸಣ್ಣ ಅಧೀನ ರಾಜರು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದ ಮೂಲಕ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸುಂಕವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರೆ, ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ವಿನಿಮಯ

ದರವು ಶೇಕಡ 1 ರಿಂದ 2 ರವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ್ರಾ ಮತ್ತು ಅಹಮದಾಬಾದ್ ನಡುವೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯ ರಾಜರು ಇಬ್ಬರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಆಂಟಿವಾರದ⁸⁸ ರಾಜ, ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಬರ್ಗಾಂಟ್⁸⁹ ರಾಜ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವರಿಬ್ಬರು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಆಗ್ರಾದಿಂದ ಸೂರತ್‌ಗೆ ಸಿರೋಂಜ್ ಮತ್ತು ಬುರ್ಹಾನ್ಪುರ್⁹⁰ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ದಾರಿ ಹಿಡಿಯಬಹುದು; ಆದರೆ ಈ ಮಾರ್ಗಗಳು ಹಲವು ನದಿಗಳಿಂದ ವಿಭಜಿತವಾದ ಫಲವತ್ತಾದ ನೆಲಗಳಾಗಿದ್ದು, ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಈ ನದಿಗಳಿಗೆ ಸೇತುವೆಗಳು ಮತ್ತು ದೋಣಿಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ಮಳೆಗಾಲ ಮುಗಿದ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳ ನಂತರದವರೆಗೆ ಈ ದಾರಿಯನ್ನು ದಾಟಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಸಮುದ್ರಯಾನ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ, ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಾಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಮಳೆಯೇ ಆ ದೇಶದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಮರಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ವಿನಿಮಯ ದರವು ಹೆಚ್ಚು ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲವನ್ನಾಗಿ ನೀಡುವವರಿಗೆ ಸರಕುಗಳು ಕದಿಯಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಅವರು ಹಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಪಾಯವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನೀವು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸಲು ಸೂರತ್‌ಗೆ ಬಂದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೀರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಭಾರತದ ಶ್ರೀಮಂತರ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಹಾರ್ಮೋಜ್, ಬಸ್ಸೋರಾ, ಮತ್ತು ಮೋಕಾ, ಮತ್ತು ಬಾಂಟಮ್, ಅಚಿನ್ ಮತ್ತು ಫಿಲಿಪೀನ್ಸ್ ನಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ನಷ್ಟದ ಅಪಾಯವಿರುವ ಹಡಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೂಡುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕಾ ಮತ್ತು ಬಸ್ಸೋರಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿನಿಮಯದ ದರವು ಶೇಕಡ 22 ರಿಂದ 24 ರವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಹಾರ್ಮೋಜ್ ಗೆ ಶೇಕಡ 16 ರಿಂದ 20 ರವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ನಾನು ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ವಿನಿಮಯ ದರವು ದೂರದ ಅನುಪಾತಕ್ಕೆ

⁸⁸ Dantivar ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ತಪ್ಪಾದ ಮುದ್ರಣವಾಗಿರಬಹುದು (ಪುಸ್ತಕ I, ಅಧ್ಯಾಯ v ನೋಡಿ), ಅಂದರೆ Danta ಅಥವಾ Dantawar, ಗುಜರಾತ್‌ನ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ.

⁸⁹ ಇದು ಬಹುಶಃ Bargant (ಬುಕ್ I, ಅಧ್ಯಾಯ v) ಇರಬಹುದು. 1713ನೇ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು Bergant ಎಂದು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಸರಿಯಾದ ಹೆಸರು Wungaon ಇರಬಹುದು.

⁹⁰ ಸಿರೋಂಜ್ ಮತ್ತು ಬುರ್ಹಾನ್ಪುರ್ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಅಧ್ಯಾಯ iv ನೋಡಿ.

ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಳಯದ ಕಾರಣದಿಂದ ವಸ್ತುಗಳು ಕಳೆದುಹೋದರೆ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸಮುದ್ರಗಳ್ಳರಾದ ಮಲಬಾರಿಗಳ⁹¹ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರೆ, ಹಣವನ್ನು ಸಾಲವನ್ನಾಗಿ ನೀಡಲು ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದವರು ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಲು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ಬಾಕಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ, ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ (ಮೂಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೇಖನದ ಪುಟ ನೋಡಿ), ನೀವು ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ 11/4 ಗಜ (1 ell - ಹಿಂದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ನಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಳತೆ ಆದ ಇದು 45 ಇಂಚು ಅಥವಾ 11/4 ಗಜಕ್ಕೆ ಸಮಾನ) ದ 5ನೇ ಭಾಗವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಹಮದಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ 11/4 ಗಜದ 4ನೇ ಭಾಗವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ತೂಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾಂಡ್ (mand) 69 ಲೀವ್ರಾಸ್ ಗಳಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಲೀವ್ರಾ 16 ಒನ್ಸೆಸ್ ಗಳಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಇಂಡಿಗೋ ಅನ್ನು ತೂಕ ಮಾಡಲು ಬಳಸುವ ಮಾಂಡ್ ಕೇವಲ 53 ಲೀವ್ರಾಸ್ ಗಳಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೇ. ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ನೀವು ಸೀರ್ (seer) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದರ ತೂಕ 1 3/4 ಲೀವ್ರಾಸ್⁹² ಗಳಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಲೀವ್ರಾ 16 ಒನ್ಸೆಸ್ ಗಳಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ.

---

⁹¹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Malavares ಎಂದಿದೆ.

⁹² This must mean *one* $\frac{3}{4}$ ths of a *livre*; as elsewhere in this volume; that is about the relation, roughly speaking, namely, 12 French *onces*.

The present authorised British weights are:

80 tolas (or rupee's weight) = 1 seer = 2½ lbs. Troy.

40 seers = 1 mand ಅಥವಾ maund = 100 lbs. Troy.

ಅಧ್ಯಾಯ III

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಯಾಣದ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

ಪರಿಚಯ: ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಸುವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನರು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಲು ಹಾಗೂ ಸರಕುಗಳನ್ನು ರವಾನಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಎಳೆಯಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಎರಡನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

Introduction: In this chapter, the author describes in great detail both the various types of carriages used for travelling and transporting goods in India as also the community of people and the kind of animals employed to draw them.

ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು: ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಗಳು; caravans; ಮನಾರಿಗಳು; Manaris; ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ; pallankeen;

ಆಗ್ರಾಗೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು, ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬಂಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಯಾಣದ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆರಾಮದಾಯಕವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಆವಿಷ್ಕರಿಸಿರುವ ಬಂಡಿ ಹಾಗೂ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಅಥವಾ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅವು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲ. ಪರ್ಷಿಯಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಅಥವಾ ಪ್ರಯಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕತ್ತೆಗಳು, ಹೇಸರಗತ್ತೆಗಳು ಅಥವಾ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿನ ಭೂಪ್ರದೇಶವು ಸಮತಟ್ಟಾಗಿ⁹³ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಎತ್ತುಗಳು ಅಥವಾ ಹೇರು ಬಂಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಪರ್ಷಿಯಾದಿಂದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಅವನು ಕೇವಲ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ, ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ನಡೆಸಲು ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಎತ್ತಿಗೆ ಅವರು 300 ಅಥವಾ 350 ಲೀವ್ರಾಸ್ ತೂಕದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು 10,000 ಅಥವಾ 12,000 ಎತ್ತುಗಳ ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡುವುದೇ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ನೋಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಗಳು ಭತ್ತ, ಜೋಳ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು ಅಂತಹ ಸರಕುಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಭತ್ತವನ್ನು ಕೇವಲ ಜೋಳ ಬೆಳೆಯುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಜೋಳವನ್ನು ಕೇವಲ ಭತ್ತ ಬೆಳೆಯುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಮತ್ತು ಉಪ್ಪನ್ನು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರು ಪ್ರಯಾಣಗಳಿಗೆ ಒಂಟೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಅದು ವಿರಳವಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಹೊರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿಡುತ್ತಾರೆ. ಋತುವಿನ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಸರಕುಗಳನ್ನು ಹಡಗಿನ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸೂರತ್ ಗೆ ತಲುಪಿಸಲು ಬಯಸಿದಾಗ, ಗಾಡಿಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾನ್

⁹³ 1677 ಮತ್ತು 1684 ರಲ್ಲಿ John Phillips ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ ಈ ಉದ್ಧೃತ ಭಾಗವು, ಇತರ ಹಲವಾರು ಭಾಷಾಂತರಗಳಂತೆ, ನಿಖರವಾಗಿ ಇರದಿರುವುದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲೊಂದನ್ನು ನೀಡಬಹುದಾಗಿದೆ: "ಪರ್ಷಿಯಾದಲ್ಲಿ ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಕತ್ತೆಗಳು, ಹೇಸರಗತ್ತೆಗಳು, ಅಥವಾ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ, ಅವರ ದೇಶಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಎತ್ತುಗಳು ಅಥವಾ ಕುದುರೆ ಬಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ Indies ಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ!"

ಮೊಘಲ್ ನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಹೊಲಗಳ ಸುತ್ತ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾಲುವೆಗಳಿದ್ದು, ಪ್ರತಿ ಹೊಲವು ನೀರಾವರಿಗೆಂದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೊಳ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿಗೆ ಬಹಳ ಅನಾನುಕೂಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇಂತಹ ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಗಳನ್ನು ಅವರು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದುರುಗೊಂಡಾಗ, ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಗಳು ಹಾದು ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಅವರು ಕಾಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅದು ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲವೂ ಆಗಬಹುದು. ಈ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುವವರು ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಇನ್ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅವರು ಎಂದಿಗೂ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸದಾ ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ⁹⁴. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಬಳಿ 100 ಎತ್ತುಗಳಿದ್ದರೆ, ಇತರರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಅಥವಾ ಕಡಮೆ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಓರ್ವ ನಾಯಕನಿದ್ದು, ಅವನು ರಾಜಕುಮಾರನಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದು ಮುತ್ತಿನ ಸರವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಜೋಳ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುವ ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾದಾಗ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ದಾರಿ ಕೊಡುವ ಬದಲು, ಅವರು ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಘೋರವಾದ ಕಲರವಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ದಿನ ಮಹಾನ್ ಮೊಘಲ್ ಈ ರೀತಿಯ ವಿವಾದಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಸಾಗಾಣಿಕೆಗೆ ಹಾನಿಕಾರಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆ ಎರಡು ಕ್ಯಾರವಾನ್ ಗಳ ನಾಯಕರು ಬಂದು ತನ್ನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅವರು ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ತಮ್ಮ ಪರಸ್ಪರ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪರಸ್ಪರ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದ ಬದುಕುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಜಗಳವಾಡದಂತೆ ಅವನು ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಮಾತು ಹೇಳಿದನು. ಜೊತೆಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದು ಲಕ್ಷ, ಅಥವಾ ನೂರು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ⁹⁵ ಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಒಂದು ಮುತ್ತಿನ ಸರವನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದನು.

⁹⁴ ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಈ ರೀತಿಯ ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಬಹುಪಾಲು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವ Brinjara ಸಮುದಾಯದವರು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು, ದಕ್ಷಿಣ-ಪಶ್ಚಿಮ ಬೆಂಗಾಳ, ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್‌ನ ಉತ್ತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ; ಮತ್ತು ಸಂಬಲ್ಪುರದಲ್ಲಿ ಇತರರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ, ಬಲಹೀನರು ಅವರ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ಡಿಪೋಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ರೈಲುಮಾರ್ಗಗಳು ಅವರು ಮುಂಚೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಬಳಸಲು ಲಭ್ಯವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿವೆ.

⁹⁵ See p. 28 n.

ಭಾರತದ ಈ ರೀತಿಯ ಸಾಗಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಓದುಗರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಈ ದೇಶದ ವಿಗ್ರಹ ಆರಾಧಕರಲ್ಲಿ ಮನಾರಿಗಳ⁹⁶ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ನಾಲ್ಕು ಕುಲಗಳಿವೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕುಲವು ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಈ ಜನರು ಬಿಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ಯಾವ ಕಸಬೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕುಲಗಳ ಪೈಕಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಕೇವಲ ಜೋಳವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು, ಮೂರನೆಯದು ಕಾಳುಗಳನ್ನು, ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಸೂರತ್ ನಿಂದ, ಹಾಗೂ ದೂರದ ಕೇಪ್ ಕೊಮೊರಿನ್ ನಿಂದಲೂ ಸಹ ಪಡೆಯುವ ಉಪ್ಪನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ನೀವು ಈ ಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ಅವರ ಪುರೋಹಿತರು (ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ) ಮಾಡುವ ಗುರುತುಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲ ಕುಲದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅವರ ಪುರೋಹಿತರು ಹಣೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಿರೀಟ ಗಾತ್ರದ ಕೆಂಪು ಅಂಟನ್ನು ಅಂಟಿಸಿ, ಮೂಗಿನ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಗೆರೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂಬತ್ತು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹನ್ನೆರಡು, ಹೀಗೆ ಗುಲಾಬಿ ಹೂವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜೋಳದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಅಂಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೇ ಕುಲದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅದೇ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಳದಿ ಅಂಟನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಕ್ಕಿ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ; ಮೂರನೇ ಕುಲದವರಿಗೆ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಅಂಟನ್ನು ಬಳಸಿ ರಾಗಿಯ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಅಂಟಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗೆ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಸಹ ಅಂಟಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಯಾದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇ ಕುಲದವರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಅವರು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಉಪ್ಪನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಚೀಲವು 8 ರಿಂದ 10 ಲೀವ್ರಾಸ್‌ಗಳಷ್ಟು ತೂಕವಿದ್ದು (ಅದು ಹೆಚ್ಚು ತೂಕವಿದ್ದಷ್ಟೂ ಅದನ್ನು ಹೊರಲು ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗೌರವವೆನಿಸುತ್ತದೆ), ಅವರು ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು, ಈ ಉಪ್ಪಿನ ಚೀಲದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ದಂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಎಳೆ ದಾರ, ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಭುಜಗಳ ಮೇಲೆ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹೇಜ್ಲೆನಟ್ ಕಾಯಿಯ ಗಾತ್ರದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನಿಡುವ ಸಂಪುಟದಂತಿರುವ ಚಿಕ್ಕ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸಂಪುಟವೊಂದನ್ನು

⁹⁶ ಆದಾಗ್ಯೂ, Brinjara ಅಥವಾ Lubhana ಸಮುದಾಯದವರನ್ನು *Manari?* Mundari ಅಥವಾ Munda ಸಮುದಾಯದವರೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. See *Anglo-Indian Glossary*, p. 333.

ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಇರಿಸಲಾದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ಬರಹವನ್ನು ಅದು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೀತಿ ತೋರುವ, ಅವರ ಎತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಷ್ಟೇ, ಅದರಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ⁹⁷.

ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಸರಳವಾದ, ಬಿಳಿ ಅಥವಾ ಬಣ್ಣದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಟ್ಟೆಯು ಸೊಂಟದಿಂದ ಕೆಳಗಿನವರೆಗೆ ಪೆಟಿಕೋಟ್ ಅನ್ನು ತೊಡುವಂತೆ ಐದು ಅಥವಾ ಆರು ಬಾರಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅದು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸೊಂಟದಿಂದ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅವರು ನಿರ್ವಾತದ ಗ್ಲಾಸ್ಸನ್ನು (cupping glass) ಬಳಸಿದಾಗ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುರುತುಗಳಂತೆ ಕಾಣುವ ಹೂವಿನ ಆಕೃತಿಗಳ ಹಚ್ಚೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅವರು ಈ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬೇರುಗಳ ರಸದ⁹⁸ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದು, ಅವು ಅವರ ಚರ್ಮವು ಹೂವಿನಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಬಟ್ಟೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಬೆಳಗ್ಗೆ, ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಜಾನುವಾರುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರಗಳನ್ನು ಮಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಪುರೋಹಿತರು ಅವರು ಬಿಡಾರ ಹೂಡಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಆರು ಅಥವಾ ಏಳು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ದಂಡಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಸರಪಳಿಯಂತೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಸರ್ಪದ ರೂಪದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತಾರೆ⁹⁹. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಯುವತಿಯರು ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸುತ್ತ ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರ ಸರದಿ ಆದ ನಂತರ, ಪುರೋಹಿತರು ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗರೂಕವಾಗಿ ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಹೊರಲೆಂದೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಎತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

⁹⁷ ಟವೆರ್ನಿಯೇರ್ ಇಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುಕತೆಯಂತಿರುವ "ನಂಬಲಾಗದಂತಹ" ಯಾವುದೋ ವಿಷಯವೊಂದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ.

⁹⁸ John Phillips ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ "ದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳ ರಸ" ಎಂದು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಮೂಲ ಪದ *racines, raisins* ಅಲ್ಲ.

⁹⁹ ಇದು ನಿರ್ಜನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಹಾವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಂಬವೊಂದನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದ Moses ನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಸೂಚಿಸದೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು *nag*, ಅಥವಾ ಸರ್ಪ ಪೂಜೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

ಬಂಡಿಗಳ ಕ್ಯಾರವಾನ್ಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೂರು ಅಥವಾ ಇನ್ನೂರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹತ್ತು ಅಥವಾ ಹನ್ನೆರಡು ಎತ್ತುಗಳು ಎಳೆಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಜೊತೆ ನಾಲ್ಕು ಸೈನಿಕರು ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸರಕು ಮಾಲೀಕನು ಹಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಹೊರಗಾಡಿಯ ಎರಡೂ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಸೈನಿಕರು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಹುರಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನಾಲ್ಕು ತುದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸೈನಿಕನು ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಡಿಯು ಉರುಳುವ ಅಪಾಯವಿದ್ದರೆ, ವಿರುದ್ಧ ಬದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸೈನಿಕರು ಆ ಹುರಿಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ಅದು ಉರುಳದಂತೆ ತಡೆಯಬಹುದು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ.

ಆಗ್ರಾ ಅಥವಾ ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಸೂರತ್ ಗೆ ಬರುವ ಮತ್ತು ಆಗ್ರಾ ಮತ್ತು ಜಹಾನಾಬಾದ್¹⁰⁰ ಮೂಲಕ ಹಿಂತಿರುಗುವ ಎಲ್ಲಾ ಗಾಡಿಗಳಿಗೆ ಬರೂಚ್ ನಿಂದ ಬರುವ ಸುಣ್ಣವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಬಳಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಮಾರ್ಬಲ್ ಕಲ್ಲಿನಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ¹⁰¹. ಇದು ರಾಜನಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಲಾಭವನ್ನು ತರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರಕಾರ ತನಗೆ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ, ಅವನು ಹೇರುಗಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಸುಂಕವನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ನಾನು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳ ಬದಲು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಮ್ಮ ಬಾಡಿಗೆಯ ಸವಾರಿ ಕುದುರೆಗಳಷ್ಟೇ ನಯವಾದ ನಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎತ್ತನ್ನು ಖರೀದಿಸುವಾಗ ಅಥವಾ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಪಡೆಯುವಾಗ, ಅದರ ಕೊಂಬುಗಳು ಒಂದು ಅಡಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ದವಾಗಿರದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕೊಂಬುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದರೆ, ನೋಣಗಳು ಆ ಎತ್ತನ್ನು ಚುಚ್ಚಿದಾಗ ಅದು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡು ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಎಸೆಯುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕೊಂಬು ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಇರಿದು ಗಾಯಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸಿರುವ ಹಲವಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಈ ಎತ್ತುಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳಂತೆಯೇ ಸವಾರಿ ಮಾಡಲು ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಮುಸುಡಿ ಅಥವಾ ಮೂಗಿನ ಸ್ನಾಯುಕಟ್ಟಿನ ಮೂಲಕ ಹಾದು ಹೋಗುವ ಹುರಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸರಳವಾದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಲಗಾಮಿದೆ. ಕಲ್ಲುಗಳಿಲ್ಲದ

¹⁰⁰ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದು Janabat ಎಂದಿದೆ.

¹⁰¹ ಅತ್ಯುತ್ತಮ *chunam* (ಸುಣ್ಣ) ತಯಾರಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ಬಹುಶಃ ಹವಳ ಅಥವಾ ಚಿಪ್ಪಿನ ಸುಣ್ಣ ಇರಬೇಕು.

ಸಮತಟ್ಟಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಲಾಳಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಒರಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಸಣ್ಣ-ಉರುಟುಕಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ತಾಪ ಈ ಎರಡೂ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಗೊರಸಿಗೆ ಹಾನಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಲಾಳಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಂಬಿನ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಎತ್ತುಗಳ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಹಿಮ್ಮುಡಿ ಇದ್ದು¹⁰², ಅದು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಬೆರಳಷ್ಟು ಅಗಲವಾದ ಚರ್ಮದ ಕತ್ತಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಂಜಾಮು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಾಗ ಅದನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಯಾಣಿಸಲು ಅವರ ಬಳಿ ಇಬ್ಬರನ್ನು¹⁰³ ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುವ ಸಣ್ಣದಾದ, ಬಹಳ ಲಘುವಾದ ಬಂಡಿಗಳು ಸಹ ಇವೆಯಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂತಹ ಬಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರಲೆಂದು ಮತ್ತು ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಟ್ಟೆಬರೆಯನ್ನು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಹುದೆಂದು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬರೇ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಈ ಬಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈನಿನ ಸೀಸೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಇತರೆ ಸಣ್ಣ ಅವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಇರಿಸುವ ಅವಕಾಶವಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೋಡಿ ಎತ್ತುಗಳು ಎಳೆಯುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಗಳಿಗೆ ಇರುವಂತೆ ಇವುಗಳು ಸಹ ಪರದೆಗಳು ಮತ್ತು ಮೆತ್ತನೆಯ ಹಾಸಿನೊಂದಿಗೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆಯಾದರೂ, ನಾವು ಇಳಿಯ ಬಿಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಳಿಯಬಿಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನನ್ನ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ನಾನು ನಮ್ಮ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಗಾಡಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದೆ, ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಎಳೆಯಲು ಬಳಸಿದ ಎರಡು ಎತ್ತುಗಳ ವೆಚ್ಚವಾಗಿ ಸುಮಾರು 600 ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ¹⁰⁴. ಈ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಓದುಗರು ಅಚ್ಚರಿ ಪಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ರೀತಿಯ ಕೆಲವು ಗಾಡಿಗಳು ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಕುಕ್ಕಲೋಟದಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ 12 ರಿಂದ 15 ದೂರದ ಅಳವಿಯಂತೆ 60 ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಯಾಣದ ಅರ್ಥದಷ್ಟು ದಾಟಿದಾಗ, ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಗೋಧಿ

¹⁰² 1677 ಮತ್ತು 1684 ರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದದ ಲೇಖಕ John Phillips ಗೆ ಭುಜದ ಮೇಲಿನ ಹಿಮ್ಮುಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವರು ಆ ಉದ್ದೂತ ಭಾಗವನ್ನು ಹೀಗೆ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ, "ಭಾರತೀಯರು ಕೇವಲ ಅವುಗಳ ಕುತ್ತಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವ ದಪ್ಪವಾದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ," ಎಂದು. ಇದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಅನುವಾದಕರು ಅವರ ಲೇಖಕರ ಪದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅಸಹಜವಾಗಿ ತಿರುಚಿ ಅವರು ಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯ ತಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

¹⁰³ ಈ ವಾಹನವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ *tonga* ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

¹⁰⁴ ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಉತ್ತಮವಾದ ಕುಕ್ಕಲೋಟದ ಜೋಡಿ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಜನರು ಈಗ ₹500 ಮತ್ತು ಪ್ರಾಯಶಃ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ನೀಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ. ಅವುಗಳ ವೇಗವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರಲೇ ಬೇಕು.

ಹಿಟ್ಟು, ಬೆಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಸಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನಮ್ಮ ಪೆನ್ನಿ ನಾಣ್ಯಗಳ ಕಟ್ಟಿನಷ್ಟು ಗಾತ್ರದಂತೆ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವು ನುರಿದ ಹಾಗೂ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿದ ಕಡಲೆಯನ್ನು ಆಹಾರವನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ. ಬಂಡಿಯ ಬಾಡಿಗೆಯು ಒಂದು ದಿನಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯಷ್ಟು ಆಗುತ್ತದೆ. ಸೂರತ್ ನಿಂದ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ರಸ್ತೆಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಲು ಮೂವತ್ತೈದು ಅಥವಾ ನಲವತ್ತು ದಿನಗಳು ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ನೀವು 40 ರಿಂದ 45 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತೀರಿ. ಸೂರತ್ ನಿಂದ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಅದೇ ದೂರವಿದೆ ಮತ್ತು ದರವು ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲೆಡೆ ಇದೇ ಪ್ರಮಾಣದ ದರವು ಇರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಂತ ತಮ್ಮ ವಿರಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸಲು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವವರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು (*pallankeen*)¹⁰⁵ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಹಳ ಆರಾಮವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನೋಡಲು ಸುತ್ತಲೂ ಅಡ್ಡಕಂಬಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ, ಸುಮಾರು 6 ಅಥವಾ 7 ಅಡಿ ಉದ್ದ ಮತ್ತು 3 ಅಡಿ ಅಗಲವಿರುವ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಹಾಸಿಗೆಯಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಗ್ಗಿಸಿದರೆ ಬಿಲ್ಲಿನ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಾಗುವಂತಹ ಎಳೆಯ ಬಿದಿರಿನ¹⁰⁶ ಕಂಬವು ಸ್ಯಾಟಿನ್ ಅಥವಾ ಜರತಾರಿ ರೇಷ್ಮೆ ಬಟ್ಟೆಯ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತದೆ; ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಾಗ, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಬಳಿ ನಡೆಯುವ ಸಹಾಯಕನು ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಖಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ತಾಗಿದ ಕೂಡಲೇ ಆತನನ್ನು ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬೆತ್ತದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸುಂದರವಾದ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಬುಟ್ಟಿ ಕೈಕೆಲಸದ ಕವಚವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ¹⁰⁷. ಬಿದಿರಿನ ಎರಡು ತುದಿಗಳು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ದೇಹದ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡೂ ಕಂಬಗಳ ನಡುವೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಎರಡೂ ಕಂಬಗಳು ಸುಮಾರು 5 ಅಥವಾ 6 ಅಡಿ ಉದ್ದವಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಲ್ಟಿಯರ್ (*saltier* - x-ಆಕಾರದ ಕರ್ಣೀಯ)

¹⁰⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Pallanquin ಎಂದಿದೆ. ಇಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ Palki ಹಾಗೂ Pallankeen ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

¹⁰⁶ ಮೂಲದಲ್ಲಿ Bambouc ಎಂದಿದೆ. Bamboo (*Bambusa arundinacea*, ಇತ್ಯಾದಿ.) ಬಿದಿರುಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ, ಅವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೆಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ.

¹⁰⁷ 1684 ರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ, "ಅವನು ತಿರುಗಿ ಅಧೋಮುಖ ಮಲಗಿದಾಗ" ಎಂದಿದೆ.

ಸಾಲ್ವಿಯರ್ ಅಥವಾ ಸೇಂಟ್ ಆಂಡ್ರೂ (ಸ್ಯಾಟ್ವಾಂಡ್ ನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿರುವ) ನ ಕ್ರಾಸ್ ಅಂತೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಕೆಲವು ಬಿದಿರುಗಳ ದರ 200 ಇಕ್ವಿಸ್ ನಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ನಾನು ಒಂದು ಬಿದಿರಿಗೆ 125 ಇಕ್ವಿಸ್ ಅನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿ ಬದಿಯಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚಂದರೆ ಮೂವರು ಪುರುಷರು, ಒಬ್ಬನು ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಇವರು ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಲ್ಲಿ ಕುರ್ಸಿ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಡೆಯುವವರಿಗಿಂತ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸುಲಲಿತವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೀವು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತುಲುಪಬೇಕಾದ ಪ್ರಮೇಯ ಬಂದು, 13 ಅಥವಾ 14 ದೂರದ ಅಳವಿಯಷ್ಟು ದೂರ ಪ್ರಯಾಣಿಸಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಒಬ್ಬರ ನಂತರ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಹೆಗಲು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಹೊತ್ತವರಿಗೆ ಬಿಡುವು ಕೊಡಲೆಂದು ನೀವು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊರಲು 12 ಮಂದಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೀರಿ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ, ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ನೀವು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ 4 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀಡುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಪ್ರಯಾಣವು ದೀರ್ಘವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು 60 ದಿನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲದ ಪ್ರಯಾಣವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 5 ರೂಪಾಯಿವರೆಗೆ ನೀಡುತ್ತೀರಿ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರು ಗೌರವದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಿಸಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಅದು ಬಂಡಿ ಮೂಲಕವಾದರೂ ಸರಿ ಅಥವಾ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮೂಲಕವಾದರೂ ಸರಿ, 20 ಅಥವಾ 30 ಜನ ಶಸ್ತ್ರಸಜ್ಜಿತ ಪುರುಷರನ್ನು ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರರು ಚಿಕ್ಕ ತುಪಾಕಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು. ಇವರಿಗೆ ನೀವು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊರುವವರಿಗೆ ನೀಡುವಷ್ಟೇ ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೋರ್ಪಡಿಕೆಗಾಗಿ ಧ್ವಜವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಡಚ್ ಜನರು ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಗಳ ಗೌರವವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲು ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಹಾಯಕರು ನಿಮ್ಮ ಗೌರವವನ್ನಷ್ಟೇ ಕಾಯುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರು ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನೂ ಸಹ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಪಾಳಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾವಲು ಕಾಯುವ ಪಹರೆಗಳಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ನೀವು ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವುದೇ ದೂರು ನೀಡಲು ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲೇಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು

ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ನೀವು ಅವರನ್ನು ಯಾವ ನಗರಗಳಿಂದ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರೋ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೆಂದು ಭರವಸೆ ನೀಡುವ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದು, ನೀವು ಅವರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಹಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಆತನಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ¹⁰⁸.

ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಕುರಿ, ಕೋಳಿ, ಮತ್ತು ಪಾರಿವಾಳಗಳು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಕೇವಲ ಬನಿಯಾಗಳು ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ನಿಮಗೆ ಕೇವಲ ಹಿಟ್ಟು, ಅಕ್ಕಿ, ತರಕಾರಿಗಳು, ಮತ್ತು ಹಾಲು ಮಾತ್ರ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದ ತೀವ್ರವಾದ ಬಿಸಿಲನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗದ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ, ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿದ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ, ರಸ್ತೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಡಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಅವರು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ಹೊರಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ರಾತ್ರಿಯಾಗಿ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕಳ್ಳತನಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಆ ಸ್ಥಳದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿ ಯಾರನ್ನೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಅದು ಅವನು ಪಾಲಿಸಲೇಬೇಕಾದ ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ, ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ಹೊರಟು, ನಂತರ ನಾನು ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಸಮಯವಾಗುವವರೆಗೆ, ಹೊರಗಡೆ ಮರದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಹೂಡಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳಗಳ ನಡುವಿನ ದೂರವನ್ನು ಗೌಸ್ ಮತ್ತು ಕಸ್ ಎಂಬ ಘಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಅಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಗೌಸ್ (gos)¹⁰⁹ ಸುಮಾರು ನಮ್ಮ ನಾಲ್ಕು ಸಾಮಾನ್ಯ ದೂರದ ಅಳವಿಯಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ಕಸ್ (cosse)¹¹⁰ ಸುಮಾರು ಒಂದು ದೂರದ ಅಳವಿಯಷ್ಟಿದೆ.

¹⁰⁸ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಈಗಲೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

¹⁰⁹ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ gos ಅಥವಾ gau ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು 8 ಮೈಲುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಸಿಲೋನ್ ನಲ್ಲಿ, Sir Emerson Tennent ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ಇದು ಕೇವಲ 3 1/3 ರಿಂದ 4 ಮೈಲುಗಳು ಮಾತ್ರ.

¹¹⁰ In the original edition this word is spelt *coste* by mistake, as explained in the "Avis;" in subsequent editions it is *cosse*. It has been thought better to substitute the ordinary *Anglo-Indian* term *cross* throughout in this translation. While here definitely, and elsewhere inferentially, Tavernier gives the *cross* an equal value with the league, Thevenot says the *cross* was only half a league. The old French "*lieue de poste*" = 2 miles 743 yards, and Akbar's *cross* = 2 miles 1038 yards. But the *cross* was and is a

ಈಗ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿರುವಂತದ್ದು ಏನಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಮತ್ತು ಜಹಾನಾಬಾದ್‌ಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

---

most variable unit, as, indeed, Tavernier himself remarks. In some parts of India it exceeds 3 miles, and the Bengal *cross* of 4000 cubits or 2000 yards = 1 m. 1 f. 3 p. 3½ y. (See Appendix to this volume.)